

PROVINCIE FLEVOLAND

Perspectiefnota 2022-2025

Inhoudsopgave

Algemeen

Inleiding	3
Financieel perspectief 2022-2025	3

Strategische ontwikkelingen middellange termijn

1	Perspectieven	5
2	Actuele thema's	8
2.1	Stikstof	8
2.2	Woonopgave	9
2.3	Flevoland Natuurinclusief	11
2.4	Bossenstrategie	11
2.5	Corona	12
3	Strategische Agenda	13
3.1	Energie en klimaat	13
3.2	Krachtige samenleving - toekomstbestendige gezondheidszorg	14
3.3	Transitie landbouw	14
3.4	Transitie circulariteit en duurzaamheid	14
3.5	Bestuurlijke vernieuwing	14

Actualisatie financieel kader 2022-2025

Financiële uitgangspositie	16
Actualisatie algemene dekkingsmiddelen en stelposten	17

Programma 1: Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	20
Programma 2: Landbouw, visserij en natuur	21
Programma 3: Economie	22
Programma 5: Energie, duurzaamheid en milieu	25
Programma 6: Mobiliteit	26
Programma 7: Vernieuwend bestuur	28

Totaaloverzicht	31
-----------------------	----

Algemeen

Inleiding

Voor u ligt de Perspectiefnota 2022-2025. De Perspectiefnota is één van de Planning- en Control documenten uit de sturingscyclus van de provincie. De functie van de Perspectiefnota is het schetsen van het financieel en inhoudelijk meerjarenperspectief ter voorbereiding op de nieuwe Programmabegroting.

Tijdens de algemene beschouwingen op 26 mei van dit jaar kunt u nader richting geven aan de kaders voor de nieuwe Programmabegroting 2022. In deze Perspectiefnota geeft ons college daartoe informatie over de financiële en beleidsinhoudelijke vooruitzichten voor de middellange termijn. De focus bij de financiële voorstellen in deze Perspectiefnota ligt op deze collegeperiode. Voor de jaren 2024 en verder worden geen voorstellen voor invulling van de beschikbare ruimte gedaan. Een aantal initiatieven kent wel een meerjarig perspectief, maar het voorzetten hiervan en de intensiteit waarmee dit gebeurt, is aan een nieuwe coalitie die na de statenverkiezingen in 2023 zal worden gevormd. Daarvoor is budgettaire ruimte beschikbaar.

In hoofdstuk II schetsen wij ontwikkelingen die wij op middellange termijn zien op een aantal belangrijke onderwerpen, zoals stikstof, COVID19 en de woonopgave en de positie van de provincie daarbij. Ook gaan wij in op de strategische thema's zoals deze door uw Staten zijn vastgesteld ten tijde van de Najaarsnota 2020. In hoofdstuk III wordt het geactualiseerd financieel kader geschetst. Daarin gaan wij in op de diverse onzekerheden die spelen ten aanzien van de twee voornaamste inkomstenbronnen van de provincie, het Provinciefonds en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en die ertoe leiden dat het financieel meerjarenperspectief moet worden gebaseerd op een aantal aannames. Tot slot worden in hoofdstuk IV ontwikkelingen en voornemens weergegeven die effecten hebben op de vrije begrotingsruimte (de stelpost Nieuw Beleid en de Brede bestemmingsreserve) voor de komende jaren. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk IV van deze Perspectiefnota.

Financieel perspectief 2022-2025

Op 11 november 2020 zijn de Programmabegroting 2021 en de Najaarsnota 2020 vastgesteld door uw Staten. Daarbij is een groot deel van de beschikbare begrotingsruimte voor 2021 en volgende jaren beleidsmatig ingevuld, zoals uit onderstaand overzicht blijkt.

Opbouw stelpost Nieuw Beleid na Najaarsnota 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totale omvang, waarvan:	1.840	3.140	2.812	5.821	5.821
A: oormerken vorige collegeperiode	185	235	185	235	185
SWUNG (afschrijvingslasten investering ad € 2,7 mln.)	135	135	135	135	135
Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50	50
Vernieuwende initiatiefprijs		50		50	0
B: oormerken n.a.v. Coalitieakkoord 2019-2023	100	1.138	2.138	2.138	2.138
Infrastructuur Wegen (kapitaallasten)			1.000	1.000	1.000
Infrastructuur Fietspaden (kapitaallasten)		1.038	1.038	1.038	1.038
Schone leefomgeving	100	100	100	100	100
C: oormerken n.a.v. Najaarsnota 2020	1.555	1.555	1.430	3.430	3.430
Samenwerking regio Zwolle	110	110	110	110	110
Waterprogramma	225	225	225	225	225
Faunabeheer Eenheid	130	130	130	130	130
Stikstof	300	300	300	300	300
Impuls beheer en onderhoud landschapskunstwerken	125	125	0	0	0
Batavialand (Maritiem archeologisch depot)	300	300	300	300	300
Informatiestrategie excl DSO	365	365	365	365	365
Nieuw College	0	0	0	2.000	2.000
Totaal geoormerkt	1.840	2.928	3.753	5.803	5.753
Vrije ruimte Nieuw Beleid na Najaarsnota 2020	0	212	-941	18	68

bedragen x € 1.000

Rekening houdend met de diverse reeds aangebracht oormerken werd er voor de komende jaren dus nauwelijks vrije ruimte voorzien; voor 2023 was er sprake van een incidenteel tekort van € 0,9 mln. Daarnaast was er sprake van een vrije (incidentele) ruimte van circa € 1 mln. binnen de Brede bestemmingsreserve.

Op grond van de actualisatie van het financieel perspectief dat in hoofdstuk III is opgenomen is de conclusie dat het structurele beeld niet fundamenteel is gewijzigd. Daarbij wordt aangetekend dat er vele onzekerheden bestaan, waarvoor aannames zijn gedaan.

Wel is er inmiddels sprake van een toename van de incidentele ruimte als gevolg van de totstandkoming van de jaarrekening 2020; deze sluit met een voordelig resultaat van circa € 7,5 mln. na bestemming. Aan Provinciale Staten is voorgesteld dit bedrag toe te voegen aan de Brede bestemmingsreserve. Bij instemming hiermee is er binnen de Brede bestemmingsreserve een vrije (incidentele) ruimte van circa € 8,5 mln. Wij hebben deze vrije incidentele ruimte als uitgangspunt genomen bij het doen van voorstellen in deze Perspectiefnota.

De verwerking van de in deze Perspectiefnota opgenomen actualisatie van het financiële perspectief en de voorgestelde inzet van middelen leidt tot het onderstaande beeld van de totale stelpost Nieuw Beleid (en de daarbinnen aanwezige oormerken) en de vrije ruimte binnen de Brede bestemmingsreserve.

Stelpost Nieuw beleid	2022	2023	2024	2025
Raming na Najaarsnota 2020	3.140	2.812	5.821	5.821
waarvan reeds geoormerkt	2.928	3.753	5.803	5.753
waarvan vrije ruimte na Najaarsnota 2020	212	-941	18	68
toename Provinciefonds (september circulaire 2020)	pm	pm	pm	pm
mutaties MRB	0	0	0	0
mutaties Stelposten	400	400	400	0
effect voorstellen hoofdstuk IV	-240	-160	-160	-160
Herziene stelpost Nieuw beleid	3.300	3.052	6.061	5.661
waarvan reeds geoormerkt:				
A: oormerken vorige collegeperiode	235	185	235	185
B: oormerken n.a.v. Coalitieakkoord 2019-2023*	1.138	2.138	2.138	2.138
C: oormerken n.a.v. Najaarsnota 2020	1.555	1.430	3.430	3.430
Vrije ruimte stelpost nieuw beleid na Perspectiefnota 2022-2025	372	-701	258	-92

* waarvan een deel reeds is opgenomen in de exploitatie

bedragen x € 1.000

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt is er op basis van de voorstellen in deze Perspectiefnota sprake van een sluitende jaarschijf 2022 met een beperkte vrije ruimte; voor 2023 is er nog een tekort. Voor de jaren daarna is het beeld globaal sluitend. Bij de opstelling van de Programmabegroting 2022 zal (rekening houdend met de dan bestaande inzichten) een oplossing worden voorgesteld voor het incidentele tekort 2023 en zal de jaarschijf 2025 sluitend worden gemaakt. Daarbij wordt nog gememoreerd dat er aanvullend hierop vanaf 2024 een structureel bedrag van € 2,0 mln. binnen de stelpost Nieuw beleid is opgenomen voor de nieuwe coalitie.

Daarnaast is de incidentele ruimte binnen de Brede bestemmingsreserve (inclusief een daaraan toe te voegen vrij inzetbaar rekeningresultaat 2020 van vooralsnog € 7,5 mln.) grotendeels bestemd met de voorstellen in deze Perspectiefnota. Er resteert nog circa € 2 mln. incidentele vrije ruimte binnen de Brede bestemmingsreserve, waarvoor het voorstel is deze te reserveren voor de volgende statenperiode, mede gegeven de vele p.m. posten.

Brede Bestemmingsreserve (BBR)	Bedrag
Vrije ruimte na Najaarsnota 2020	1.000
Toevoegen rekeningresultaat 2020	7.500
Herziene vrije ruimte	8.500
effect voorstellen hoofdstuk IV	-6.250
Vrije ruimte BBR na Perspectiefnota 2022-2025	2.250

bedragen x € 1.000

Strategische ontwikkelingen middellange termijn

1 Perspectieven

Inleiding

In de voorbereiding van deze Perspectiefnota zijn we nagegaan welke onderwerpen vooral op de middellange termijn aandacht vragen. Daarbij denken we aan de jaren 2022-2025 van deze Perspectiefnota. Dit kan een aanvulling zijn op de strategische thema's die in overleg met uw Staten zijn bepaald. Ook hebben we aan uw Staten de vraag voorgelegd welke aandachtspunten u ons college wilt meegeven in de voorbereiding op deze Perspectiefnota. Daarnaast hebben uw Staten de verwachtingen voor het te voeren debat over de hoofdlijnen van beleid verwoord. Naast inhoudelijke onderwerpen is de wens geuit dat integraliteit en aandacht voor de dwarsverbanden tussen de strategische thema's in deze Perspectiefnota worden benoemd. Van de relevante inhoudelijke onderwerpen in deze Perspectiefnota 2022-2025 hebben we van tevoren aangegeven dat stikstof, de woonopgave, corona en de voortgang van het huidige Coalitieakkoord leidend zijn.

In deze paragraaf werken we een aantal perspectieven uit over de onzekerheden waar de provincie mee te maken heeft, onze visie op de toekomst en de positionering van de provincie. In de tweede paragraaf van dit hoofdstuk benoemen we grote thema's voor Flevoland van dit moment: de stikstofcrisis, de coronacrisis en de woonopgave. In de derde paragraaf gaan we op de benoemde strategische agenda in. En uiteraard hangen deze onderwerpen onderling samen.

Coalitieakkoord 2019-2023

In ons coalitieakkoord hebben we aangegeven wat we deze periode willen bereiken. Daarvoor worden deels incidentele middelen ingezet. Uit oogpunt van flexibiliteit hebben we aangegeven ieder jaar te willen stilstaan bij wat moet en wat kan. Er zijn ontwikkelingen die we niet hebben voorzien. Daarmee houden we rekening in onze investeringen en de inzet van middelen. Dat doen we ook voor de resterende jaren van deze coalitieperiode. Ons coalitieakkoord is leidend en voeren we integraal uit. Onze voorstellen sluiten aan bij de daarin verwoorde ambities, zoals op circulariteit, duurzaamheid en klimaat.

Perspectief 1 Welke koers kiest de provincie?

De wereld is veranderd, wat betekent dit voor onze provincie?

Na de zomer van 2020 hebben leden van Provinciale Staten in enkele dialoogbijeenkomsten van gedachten gewisseld over de toekomst van Flevoland. In de dialoog staan niet de standpunten centraal, maar de achterliggende waarden waarop keuzes zijn gebaseerd. Gekleurd door de coronacrisis is uitvoerig stilgestaan bij de onzekerheden voor de toekomst, een verscherping van de tweedeling in de samenleving en een toename van de kansenongelijkheid. Wat de gevolgen van de crisis zouden zijn, was toen nog tamelijk onscherp. Dat zicht is op dit moment niet heel veel duidelijker. De crisis is nog niet voorbij en de korte- en langetermijneffecten zijn ook nu nog niet goed vast te stellen. Een mogelijke derde golf kan effecten hebben, die lang na-ijlen in onze regio. Wellicht is de veerkracht van onze samenleving groot genoeg om goed uit de crisis te komen en wellicht sterker tevoorschijn te komen. In deze nota hebben wij de consequenties van deze crisis en mogelijke uitwegen meegenomen in onze maatregelen en ons beleid.

Gesprek op een hoger abstractieniveau

De toekomst van Flevoland wordt mede bepaald door keuzes die nu worden gemaakt en stappen die de komende jaren worden gezet, zowel in de fysieke, ruimtelijke afwegingen, als de sociaal-maatschappelijke vraagstukken waarvoor Flevoland zich gesteld ziet. Bij nieuwe ontwikkelingen hebben we de verantwoordelijkheid naar de huidige en toekomstige inwoners van onze provincie, we hebben te maken met onbalans in de samenleving, met kwetsbaarheden of zelfs deels ontbrekende voorzieningen. Daarom moeten we bij voorstellen over de toekomst van Flevoland een integrale afweging maken en moeten we leren van lessen uit de ontwikkelingsgeschiedenis van onze provincie.

Tegelijkertijd moeten we de balans in onze regio verstevigen door opgaven te combineren en kansen te benutten..

Onze regio, provincie, gemeenten en waterschap, is bestuurlijk klaar voor een verdere ontwikkeling van Flevoland. Om perspectief te bieden aan de huidige en toekomstige inwoners is Flevoland bereid om bij te dragen aan de aanpak van de grote landelijke opgaven. Niet alleen bestuurlijk vraagt dit om overeenstemming, ook onze inwoners moeten meedenken en mee profiteren van deze ontwikkelingen. Daarop zijn onze investeringen gericht. Onze provincie is overzichtelijk, kleinschalig en er is fysieke en mentale ruimte om voor maatschappelijke opgaven oplossingen te realiseren.

Perspectief 2 Wat voor provincie is Flevoland in 2050

Een tweede thema dat tijdens de dialoogbijeenkomsten veel ter tafel is gebracht, is de wens om als Provinciale Staten inhoudelijk richting te geven aan de ontwikkeling van Flevoland. Daarbij wordt vaak als horizon het jaar 2050 aangebracht. Dit gesprek zal de komende tijd geïntensiveerd worden in het licht van de opgave om de Flevolandse samenleving door te bouwen en te ontwikkelen. Meer dan stenen stapelen met aandacht voor de leefbaarheid en toekomstbestendigheid is daarbij het uitgangspunt. We streven daarbij naar een gezamenlijke aanpak met het Rijk, gemeenten en het waterschap.

In Nederland moeten de komende jaren een miljoen woningen worden bijgebouwd. De verwachting is dat er meer regie vanuit het Rijk komt om deze landelijke opgave aan te pakken en dat ook Flevoland zal worden gevraagd een belangrijk deel voor haar rekening te nemen. En de vraag is dan: "Wat wil Flevoland, hoe ziet Flevoland er over een aantal jaren uit, wat hebben we te bieden en wat hebben we nodig?" Provinciale Staten hebben al aangegeven dat onder voorwaarden hier gebouwd kan worden aan een samenleving; niet alleen aan woningen.

Naast de woonopgave staan Flevoland en Nederland voor een aantal grote transitieopgaven: de energietransitie, de transitie naar een kringlooplandbouw en andere vormen van voedselproductie, de grondstoffentransitie, klimaatadaptatie, een natuurinclusieve samenleving en ruimtelijke ordening en de transitie naar een circulaire economie. Deze transities komen nog naast sociaal-maatschappelijke opgaven waaronder de zorg en meer aandacht voor een gezonde leefstijl (bewegen). De nationale woonopgave is onlosmakelijk verbonden aan deze transities. Woningen, kantoren, voorzieningen, infrastructuur –zowel boven- als ondergronds- gaan over energie, grondstoffen, klimaatbestendigheid, natuur, biodiversiteit en stikstof. En over werkgelegenheid, sociale cohesie, gezondheid, comfort en de kwaliteit van de leefomgeving.

Een deel van deze transities is vastgelegd in de opgaven van de Omgevingsvisie *FlevolandStraks*, met 2030 als horizon. Op basis van deze visie bouwen we aan de Flevolandse samenleving. Daarbij bouwen we met trots voort op wat we met onze inwoners en anderen de afgelopen decennia al hebben gerealiseerd in onze jonge samenleving. De samenwerking met de andere Flevolandse overheden krijgt vorm via Samen Maken We Flevoland, waar ook de basis werd gelegd voor het Manifest *Wij zijn Flevoland!* Daarin hebben alle Flevolandse overheden verwoord wat Flevoland kan bijdragen aan de relevante landelijke opgaven. En als geen ander weten we in Flevoland uit ervaring dat we de opgaven in samenhang moeten aanpakken. Daarom zetten de Flevolandse overheden in op het bouwen van een volwaardige samenleving (brede welvaart); met woningen alleen komt een samenleving immers niet tot bloei.

Omgevingsvisie FlevolandStraks 2030

In 2020 is de Omgevingsvisie, die eind 2017 is vastgesteld, vertaald in de Uitwerkingsagenda 2020-2025. Daarin is tegelijkertijd uitvoering gegeven aan de voornemens van het huidige coalitieakkoord. Het uitgangspunt daarbij is dat de Omgevingsvisie adaptief en flexibel is en moet blijven. Dat betekent dat de accenten en keuzes voortdurend worden herijkt: dragen ze bij aan de realisatie van de doelen en zijn dit nog steeds de opgaven waarvoor wij kiezen? Of vragen de ontwikkelingen van vandaag en de toekomstige ontwikkelingen van morgen om andere prioriteiten? Moeten we onze middelen anders inzetten? De Omgevingsvisie is compact en adaptief. De komende tijd wordt dan ook gewerkt aan een tussenrapportage en herijking van de Omgevingsvisie, waarbij de vraag moet worden beantwoord hoe we richting willen geven aan de doorontwikkeling van Flevoland. Dit kan leiden tot een besluit om de visie voor Flevoland te wijzigen of aan te vullen.

Naast een tussentijdse evaluatie van de Omgevingsvisie wordt gewerkt aan een ruimtelijke kaart van Flevoland (alle opgaven met een ruimtelijke component), een panorama Flevoland en een monitor Omgevingsvisie. Ook denken wij dat de samenwerking van onze regio met het Rijk tot een herijking van onze ruimtelijke keuzes zal leiden. Belangen en waarden moeten daarbij tegen elkaar worden afgewogen. Instrumenten van de Omgevingswet, zoals de provinciale lijst van gevallen van provinciaal belang, moeten hiervoor worden ingezet. Een afwegingskader waarmee varianten of scenario's voor de perspectieven 2050 worden getoetst, moeten Provinciale Staten helpen bij het maken van een zorgvuldige belangenafweging.

Perspectief 3 Hoe willen we de provincie positioneren.

We zijn er trots op hoe Flevoland zich de afgelopen decennia heeft ontwikkeld. Vanuit het niets is een samenleving opgebouwd. Deze tijd vraagt om keuzes voor een volgende fase voor Flevoland. Dit vergt keuzes in een zekere schaarste en een eigenzinnige aanpak die past bij ons gebied en ons karakter. In Flevoland is ruimte, fysiek en mentaal, om een nieuwe fase te starten. Onze uitgangspositie is uitstekend. *Flevoland is waardevol* voor deze landelijke woonopgave om diverse redenen:

1. *Onze ligging*: Flevoland is onderdeel van en grenst aan verschillende regio's waar de vraag naar woningen het grootst is: de hoogstedelijke Metropoolregio Amsterdam, de stedelijk-agrarische regio Zwolle en de metropoolregio Utrecht.
2. Flevoland kent een relatief lage *ruimedruk* en heeft daardoor in vergelijking met andere regio's meer ruimte voor het oplossen van vraagstukken. Bovendien is Flevoland ontwikkeld om oplossingen te bieden voor Nederland, met name voor voedselproductie en wonen. Maar de grote opgaven van deze tijd vragen alle om (veel) ruimte en dat dwingt ook in Flevoland tot zuinig ruimtegebruik en een nadruk op het combineren van functies. Ook onze regio moet een nieuwe balans vinden tussen het versnellen van de woningbouw en het voldoen aan de kwalitatieve vraag naar een duurzame ontwikkeling van de Flevolandse samenleving. Een ander voorbeeld is de energievoorziening van de toekomst; voor haar plannen kijkt het Rijk expliciet naar oplossingen in Flevoland.
3. Flevoland heeft een naam hoog te houden als een '*cando*'-regio. Dat geeft ons een unieke positie. Dit blijkt uit de grote bijdrage die Flevoland al levert aan andere nationale opgaven, zoals de energietransitie of het natuurnetwerk. *Onze regio heeft ruime ervaring met integrale gebiedsontwikkeling. Flevoland kent een coalition of the willing* van overheden en andere partijen om te investeren in onze samenleving.

Daarnaast zien we dat het openbaar bestuur aan het veranderen is. Vanuit de ervaringen in de samenwerking in het Interbestuurlijk Programma (IBP, zie hierna) is in de rapportage *Als één overheid* de ambitie geformuleerd opgaven gezamenlijk aan te pakken. Daarbij wordt de traditionele rolverdeling niet rigide gehanteerd: "je gaat erover of niet" is niet meer aan de orde. Overheden vullen elkaar aan en de maatschappelijke vraagstukken verschillen per gebied.

De herkenbaarheid van de provincies neemt toe. Als overheid tussen Rijk en gemeenten kunnen we een uitstekende rol vervullen in de aanpak van de opgaven. Wat ons betreft hoeft het huis van Thorbecke niet ingrijpend verbouwd te worden. Tegelijkertijd constateren we dat de relatie tussen rijk en mede-overheden is scheefgegroeid. De grote decentralisaties hebben tot gevolg dat de roep om meer gelijkwaardigheid sterk is toegenomen. Gemeenten willen niet langer slechts uitvoeringsorganisatie zijn. Ook het Rijk realiseert zich dat de relatie met de andere overheden gelijkwaardiger moet. Als mede-overheden kunnen we daarop inspelen en ons als gelijkwaardige partners gedragen. Vraagstukken van decentralisaties, medebewind en financiële afhankelijkheid, een 'eigen belastinggebied', herziening van Gemeente- en Provinciefonds, zullen de komende regeerperiode aan de orde komen. Die vraagstukken gaan niet alleen om geld, maar ook om verhoudingen.

Perspectief 4 Samenwerking in Flevoland

Verbinding met de omgeving

Een andere trend is dat het Rijk naar regionale uitvoeringsmogelijkheden kijkt. Den Haag is te ver, belangrijke vraagstukken overstijgen de gemeentelijke schaal; we constateren een regionalisering van de aanpak van opgaven. Ook daarin heeft de provincie Flevoland het voordeel dat in veel opzichten de bestuurlijke grenzen van provincie en regio samenvallen. Onze samenwerking met platforms als de MRA, Regio Zwolle, maar ook richting Noordwest Veluwe, de Noordelijke provincies en Utrecht vragen voortdurend afstemming. Zo heeft Flevoland een meerzijdige oriëntatie en verbindt zij regio's en opgaven met elkaar.

Bestuurlijke samenwerking, werken als één overheid

Als onderdeel van 'bestuurlijke vernieuwing' investeren we in de bestuurlijke samenwerking binnen onze regio. Gemeenten, provincie en waterschap weten elkaar steeds gemakkelijker te vinden en doordat we elkaar beter leren kennen neemt het onderlinge vertrouwen toe. Dit leidt de laatste tijd tot intensivering van de samenwerking waarbij een beroep wordt gedaan op onze inzet, ondersteuning of aanjaagfunctie. Op dergelijke hulpvragen gaan wij graag in als wij meerwaarde kunnen bieden. Deze tendens past bij de ontwikkeling om meer als één overheid naar buiten te treden. Elke overheid draagt haar steentje bij in de aanpak van de maatschappelijke opgaven en transities. Lokale overheden zien meer en meer de bovenlokale samenhang en de regionale belangen van vraagstukken waarmee zij worden geconfronteerd. Soms doet de provincie een stap naar voren wanneer dat, bijvoorbeeld in een bepaalde fase van de opgave, noodzakelijk is. Dat doen we ook omdat deze samenwerking bijdraagt aan onze - gezamenlijke - bestuurskracht en een effectieve aanpak van de opgaven. Deze meerwaarde in de samenwerking komt onze inwoners ten goede. Die samenwerking wordt de komende tijd intensief, zeker wanneer we als regio met het Rijk samen de doorontwikkeling van Flevoland willen aanpakken. Over de vorm van die gezamenlijke aanpak willen we in overleg treden met het nieuwe kabinet. In de regio voeren we de komende maanden een intensief overleg om onze gezamenlijke maatschappelijke en ruimtelijke visie te bepalen.

Samenwerking in het IBP

In 2018 hebben het Rijk en de decentrale overheden het Interbestuurlijk Programma (IBP) opgesteld, waarbij een tiental opgaven met ambities zijn gedefinieerd. Deze maatschappelijke opgaven vragen om goede samenwerking tussen alle overheden. Het Interbestuurlijk Programma (IBP) heeft als doel die samenwerking tussen het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen te verbeteren op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Over de uitvoering van dit programma is in 2019 een voortgangsrapportage voor de Tweede Kamer opgesteld en het Programma is inmiddels afgesloten. Op diverse opgaven is intensief samengewerkt, op andere onderdelen hebben de overheden gewerkt op basis van eigen keuzes en maatwerk aan de opgaven gewerkt. De samenwerking heeft met name geleid tot de kennisuitwisseling en leerervaringen.

2 Actuele thema's

De koers en keuzes in het Coalitieakkoord zijn gebaseerd op de informatie die begin 2019 bekend was. De onvoorziene ontwikkelingen die zich daarna hebben voorgedaan hebben grote impact op ontwikkelingen in onze provincie. Met name de stikstofproblematiek, de motie Koerhuis (bouw 100.000 woningen in Flevoland) en ook de coronacrisis drukken een stevig stempel op de toekomst van onze provincie. Deze nieuwe ontwikkelingen zijn een realiteit; we kunnen er niet omheen. Sterker nog; ze vragen stuk voor stuk een gerichte en stevige aanpak van de provincie. Nieuwe ontwikkelingen bieden ook nieuwe kansen voor de provincie. Zo kan de combinatie van de woningbouwopgave en de post-corona aanpak worden aangegrepen als een soort wederopbouw van de regionale samenleving en economie; het 'Flevoland van de toekomst'. Dat biedt een nieuwe context om bestaande afspraken inhoud te geven (denk aan duurzaamheid, gezondheid, natuur, cultuur), maar ook de kans om anders te denken en transities te versnellen.

2.1 Stikstof

Aanpak stikstofcrisis (gebiedsgerichte aanpak)

De stikstofproblematiek is één van de grote uitdagingen waar de provincie Flevoland voor staat. De aard van het probleem is dat veel Natura 2000-gebieden overbelast zijn met stikstof, waardoor

kwetsbare soorten onder druk staan. De bekende uitspraak van de Raad van State leidt er toe dat er geen (natuur)vergunningen kunnen worden afgegeven voor activiteiten die deze natuur verder belasten, tenzij aantoonbaar eerst de overbelasting wordt teruggebracht. De stikstofopgave valt daarom onder de portefeuille natuur, maar werkt door in veel andere portefeuilles omdat voor het faciliteren van ontwikkelingen stikstofruimte nodig is.

De stikstofopgave speelt landelijk. Flevoland heeft geen eigen stikstofgevoelige N2000-gebieden, maar veroorzaakt wel depositie in buurprovincies. Provincies en Rijk werken daarom samen. De problematiek is zeer complex en gemakkelijke oplossingen zijn nauwelijks voorhanden. Het Rijk is voor het grootste deel verantwoordelijk voor de generieke landelijk aanpak, terwijl de provincies gebiedsgericht aan de slag gaan.

In februari 2021 hebben Provinciale Staten de Flevolandse stikstofaanpak vastgesteld. Hoofddoel van deze aanpak is het zoeken van een nieuwe balans tussen ecologie en economie. Doelstelling is om, naar analogie van de Wet stikstofreductie en natuurversterking, de Flevolandse bijdrage aan de overbelasting van Natura 2000 terug te brengen. De aanpak in Flevoland kent vier sporen:

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving op orde brengen, waaronder het legaliseren van de PAS meldingen (voor dit laatste punt is Flevoland afhankelijk van Rijksbronmaatregelen);
- Stikstofruimte zoeken voor projecten van provinciaal belang (vrijspelen van reeds vergunde ruimte en extern salderen);
- Emissiereductie, waardoor enerzijds natuurherstel mogelijk wordt en anderzijds in de toekomst ruimte ontstaat voor nieuwe ontwikkelingen;
- Een natuurinclusieve samenleving, met als doel robuuste en toekomstbestendige natuur.

Onderdeel van de stikstofaanpak is een actieprogramma met activiteiten om met bovenstaande sporen de doelen te realiseren. Dit activiteitenplan is flexibel, om in te kunnen spelen op steeds veranderende omstandigheden zoals nieuwe jurisprudentie, technologische innovatie, wetenschappelijke inzichten, wet- en regelgeving etc.

2.2. Woonopgave

De verkenning van de woonopgave is één van de zes thema's van de strategische agenda. Dit thema wordt hieronder uitgewerkt in samenhang met andere aspecten als bereikbaarheid, werkgelegenheid, leefomgeving/ duurzaamheid.

De bouw van woningen is één van de meest relevante thema's voor een nieuw kabinet. Daarbij wordt ingezet op een aantal van 1 miljoen woningen in de komende tien jaren. In 2020 heeft het rijk expliciet aan Flevoland gevraagd te verkennen of een deel van de landelijke woningbouwopgave, 100.000 woningen, in Flevoland gerealiseerd kan worden. Provinciale Staten hebben als ambitie 'een volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling, waarbij (OV)bereikbaarheid, werkgelegenheid, voorzieningen, ruimte voor natuur en kwaliteit van wonen als belangrijke uitgangspunten gelden'. De woonopgave bestaat echter niet alleen uit het bouwen van 100.000+ CO₂-neutrale, klimaatbestendige woningen. De *verduurzaming* en het *klimaatbestendig* maken van de *bestaande woningvoorraad* vormt het andere deel.

Het rijk gaat de komende tijd overal in het land intensief op zoek naar meer mogelijkheden om de woningbouw te versnellen. De tendens is om vanuit het rijk de regie op de volkshuisvesting te verstevigen. Niet alleen in het gebied van de MRA en de Randstad speelt deze ontwikkeling, ook overige delen van het land geven aan dat de eigen woningtekorten groot zijn. Het maatschappelijk debat zal dan ook gaan over de relatie tussen de Randstadregio en de overige provincies.

De woonopgave leidt de komende twintig jaren tot een toename van 25 tot 30% van het aantal inwoners in Flevoland. Het is van belang in beeld te brengen wat dit betekent voor onze regio, voor onze inwoners, onze bereikbaarheid, onze voorzieningen. Er is dan ook een dergelijke integrale afweging noodzakelijk met de andere strategische thema's. Daarover moet binnen Flevoland op regionaal niveau wordt gesproken. Er komt veel op Flevoland af en de vraag die in onze provincie moet worden beantwoord is: wat voor provincie willen wij zijn? Als geen ander weten wij hoe belangrijk het is dat we de hele samenleving en leefomgeving ontwikkelen en niet alleen woningen neerzetten. We willen werken aan de 'brede welvaart' van de Flevolandse en aan de Sustainable

Development Goals, zoals door PS is aangegeven. Tegelijkertijd hebben we door deze ontwikkeling een unieke kans de kracht van Flevoland verder te ontwikkelen en de zwakke schakels in ons voorzieningsniveau van bijvoorbeeld werkgelegenheid, onderwijs en zorg te versterken.

Ruimtelijk regisseur in de regio

Voor de provincie zijn bij zo'n grote woonopgave diverse rollen denkbaar: van beperkt tot uitgebreid.

- De provincie als aanjager, facilitator: andere overheden stimuleren de opgaven te realiseren en daarbij hulp aanbieden.
- De provincie als regisseur: regionale afstemming van bovenlokale opgaven organiseren en randvoorwaarden creëren.
- De provincie als gelijkwaardig partner voor ons aandeel van de opgaven, naast medeoverheden, inclusief rijk: maximale inzet van benodigd instrumentarium, gezamenlijke inzet plegen, opgavegericht werken, procesgeld inzetten om investeringen los te krijgen.
- De provincie als (mede) investeerder en risicodragend participant voor grote investeringen.

Gemeenten hebben een bepalende stem in de concrete planvorming en de realisatie van woningen. Het rijk zal naar verwachting de komende tijd meer regie nemen in deze landelijke opgave en richting geven. We merken dat de gemeenten een duidelijk onderscheid maken in de kwantitatieve en kwalitatieve benadering / sturing.

Als één overheid, Rijk en regio aan tafel

We zien ruimte en kansen om als overheden eendrachtig en samen de landelijke vraagstukken van vandaag en morgen aan te pakken. Dat komt onze inwoners en provincie Flevoland ten goede. Daarom hebben we de regionale samenwerking geïntensiveerd. Deze regiovorming is nodig om met het Rijk in gesprek te gaan met een eensluidende boodschap. Om die reden is een bestuurlijke contactgroep opgericht met een kernboodschap en lobby-aanpak richting Tweede Kamer en het Rijk. Overigens willen we de komende maanden benutten om als regio (ruimtelijke) keuzes en de regionale belangen af te wegen; immers in onze regio spelen ook tegengestelde belangen. Dergelijke dilemma's moeten ter tafel komen. Met het Rijk willen we een set afspraken maken en daartoe is een gezamenlijke aanpak in voorbereiding. De ambitie is om een regionale (samenwerkings)agenda te ontwikkelen.

Rijksvastgoedbedrijf (RVB) in Flevoland

In het regionaal Manifest Wij zijn Flevoland! is de suggestie geopperd om met het RVB in onze regio de woonopgave te versnellen. Het RVB bezit veel gronden in Flevoland en is een belangrijke speler in de aanpak van de samenhangende maatschappelijke opgaven. In het verlengde van de gezamenlijke aanpak van opgaven, zoals hiervoor aangegeven, verkennen wij met het Rijk de mogelijkheden om via een regionaal Rijksontwikkelbedrijf Flevoland de gronden in te zetten voor een (klimaatneutrale) realisatie van gebiedsontwikkelingen. We zoeken mogelijkheden om Flevoland als versnellingsregio te positioneren en kansen te benutten.

Afspraken met de regio

Het afgelopen jaar is periodiek met het rijk overlegd over aspecten zoals de woonopgave en de bereikbaarheid, zowel als provincie als in MRA-verband. Vanuit een brede benadering is onze ambitie de samenwerking vast te leggen in een Flevolandse aanpak. Het gaat immers om het bouwen en renoveren van de Flevolandse samenleving. Deze integrale benadering en de verbindingen tussen de diverse opgaven vragen om brede samspraak en afstemming. Via een intentieverklaring en in een uitwerking daarvan in een convenant, pact of akkoord kunnen we de gezamenlijke aanpak beschrijven en ieders bijdrage weergeven. Om te zorgen dat we onze ambities voor Flevoland waar kunnen maken, moeten we de komende twee jaar benutten om als regio goede afspraken te maken met het rijk en andere partners. Het is dan belangrijk dat we kunnen laten zien hoe we bijdragen aan de nationale opgaven van de NOVI (Ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie, een duurzaam economisch groeipotentieel, sterke en gezonde steden en regio's en een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied).

Duurzame ontwikkeling samenleving (in woningbouw, maar ook in de andere transities)

De vraag of Provincie Flevoland inderdaad samen met de andere Flevolandse overheden de opgaven wil aanpakken, is in zekere zin al beantwoord met de Omgevingsvisie, Samen Maken We Flevoland, het Manifest en ander vastgesteld beleid. We willen als regio mede vorm geven aan een CO2-neutrale

en klimaatbestendige toekomst. Ook als we niet zouden kiezen voor een substantiële bijdrage aan het terugdringen van de woningnood, hebben we onszelf nog steeds tot doel gesteld bij te dragen aan een krachtige samenleving, aan een sterke en circulaire economie, aan de energietransitie, aan een krachtige en toekomstbestendige landbouwsector, aan behoud van natuur en biodiversiteit, aan goed en veilig waterbeheer. En de manier waarop we dat willen doen - vanuit ons eigen verhaal, met ruimte voor initiatief en als één overheid - sluit ook goed aan op de kansen die we voor Flevoland zien, namelijk om met de integratie van woon- en transitieopgaven ook een krachtigere, weerbaardere samenleving te creëren.

In nieuwe gebiedsontwikkelingen is een integrale benadering een absolute vereiste. Tegelijkertijd constateren we dat er onvoldoende snelheid en vorderingen gemaakt worden zolang de schaal (te) klein blijft. Naast integratie is dus ook schaalgrootte, gevoel van urgentie en bestuurlijke durf nodig. En dat is precies wat de gezamenlijke overheden in Flevoland kunnen bieden. Flevoland kan een schaal geven aan de noodzakelijke praktijkinnovaties.

De transities die voortvloeien uit het Klimaatakkoord zullen bovendien grote impact hebben op het functioneren van de maatschappij. We zullen die ontwikkelingen in hun geheel moeten doordenken, ons beleid zo moeten ontwerpen dat het concreet bijdraagt aan de urgente opgaven en tegelijk flexibel genoeg is om bij te sturen bij nieuwe ontwikkelingen. Op die manier kunnen we de hele Flevolandse samenleving verder brengen.

2.3 Flevoland Natuurinclusief

Van oudsher richt het Flevolandse natuurbeleid zich op het beschermen en versterken van natuurgebieden. Na jaren van hard werken is er inmiddels een robuust Flevolands Natuurnetwerk waar nog gericht in geïnvesteerd wordt. Natuurinclusiviteit komt steeds meer in de belangstelling en daarmee wordt de meerwaarde van natuur en biodiversiteit buiten de natuurgebieden bedoeld. Enkele voorbeelden: de aanwezigheid van voldoende groen heeft tal van positieve effecten op de gezondheid van de Flevolandse, een florerende (bodem)biodiversiteit is gunstig effect op de landbouw, en tijdens de Coronacrisis blijkt hoe belangrijk de nabijheid van natuur in de directe leefomgeving is. Daarnaast is een groene omgeving een belangrijke vestigingsvoorwaarde en betaalt dit zich economisch terug¹. Om deze meerwaarde te verzilveren zou behoud en versterking van natuur en biodiversiteit als basisvoorwaarde moeten worden meegenomen in andere beleidsprocessen.

Daarom werken Rijk en provincies in het kader van het Programma Natuur aan een agenda natuurinclusief. Op beleidsmatig niveau hebben we recent bovendien een aantal nieuwe initiatieven ontplooid die passen in het streven naar een natuurinclusieve samenleving, en die daarnaast ook raken aan het bestaande beleid voor de bestaande natuurgebieden. Het gaat om:

- Het actieplan biodiversiteit
- De bossenstrategie
- Exotenbestrijding
- Vermaatschappelijking van natuur
- Natuurmaatregelen stikstof

Ook zijn er verschillende aanpalende beleidsvelden die op een natuurinclusieve manier benaderd zouden kunnen worden, bijvoorbeeld woningbouw, landbouw en circulaire en duurzame economie

We willen de transitie naar een natuurinclusieve samenleving in Flevoland op gang brengen door het inrichten van een programma Flevoland Natuurinclusief. Met dit programma verankeren we uitvoering van het genoemde beleid op een integrale en samenhangende manier.

2.4 Bossenstrategie

De ambities van de recent vastgestelde bossenstrategie vallen in twee delen uiteen. Ten eerste willen we het areaal aan bos binnen onze provincie met 1700 ha (circa 10% van het huidige oppervlak) uitbreiden, een opgave die we in 2050 gerealiseerd willen hebben (met 1200 ha in 2030 als tussendoel). Er worden zes manieren geschetst om dit te doen:

---

¹ Natuurlijk Kapitaal | Atlas Natuurlijk Kapitaal

- Bos realiseren in bestaande natuurgebieden.
- Bos in rijen aanplanten langs wegen, vaarten en erfgrenzen, in de vorm van landschapselementen
- Nieuwe vormen van boslandbouw (agroforestry) ontwikkelen.
- Bossen aanleggen in en om bestaande en nieuwe woonwijken.
- Grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen (zoals datacentra of bedrijventerreinen) omzomen en / of dooraderen met bos.
- Het ontwikkelen van "klimaatbos": aanplanten van nieuwe bossen door bedrijven of particulieren die hun CO2 uitstoot willen compenseren.

Waar de nieuwe bossen moeten gaan komen zal in de loop van de tijd moeten blijken in samenspraak met onze partners en grondeigenaren.

Ten tweede schetst de bossenstrategie ambities die betrekking hebben op het bestaande bosgebied. Het gaat om:

- Het verbeteren van de kwaliteit van het bestaande bos.
- Behoud van het huidige bosareaal en het goed regelen van boscompensatie.
- Meer bomen in dorpen en steden via het vergroenen van bestaande buurten.
- Productie en toepassing van hout als grondstof binnen de Flevolandse economie stimuleren.
- Bosbeleving en bereikbaarheid verbeteren.

De realisatie van deze ambities wordt ondergebracht in het Programma Flevoland Natuurinclusief (zie paragraaf 2.3 hierboven). Op een later moment wordt in beeld gebracht welke financieringsbehoefte er is en hoe deze vanuit bestaande middelen gedekt kan worden. Daarbij komt onder andere het instellen van een grondbank aan de orde, bedoeld om boscompensatie en de aanleg van klimaatbos te voorfinancieren.

2.5 Corona

In maart 2020 diende zich de coronacrisis aan. Door het virus kwamen we niet alleen in een gezondheidscrisis terecht, maar ook in een sociaal-economische crisis. De Flevolandse economie is door de coronacrisis hard geraakt. Vanuit het Rijk zijn grootschalige steunmaatregelen ingezet om bedrijven te helpen deze crisis door te komen. Ook de provincie schakelde snel en stelde € 4 miljoen beschikbaar (het Corona Noodfonds) voor korte termijn maatregelen. Tegelijkertijd werd een integraal proces gestart voor een corona maatregelen- en investeringspakket voor de middellange en lange termijn.

Als onderdeel van de Najaarsnota is een maatregelenpakket van € 7 miljoen gepresenteerd dat op korte termijn inzetbaar is om de gevolgen van de coronacrisis te verzachten. In totaal heeft de provincie daarmee dus € 11 miljoen vrijgemaakt naast het anders inzetten van bestaande beleidsbudgetten. Met de maatregelen bieden we ondersteuning aan ondernemingen en organisaties bij herinrichting van hun organisatie en het aanboren nieuwe markten en doelgroepen.

In het totale speelveld van medeoverheden en andere partijen ligt de rol van de provincie met name in de herstelfase van de coronacrisis. De directe economische impact is in verhouding minder hoog dan elders in Nederland (2% economische krimp versus 3.8% gemiddeld in Nederland). We zien dat de krimp van economie in Flevoland kleiner is dan elders, maar nog steeds is er sprake van krimp in 2020. Als we kijken naar de arbeidsmarkt, zien we dat het aantal WW-uitkeringen in Flevoland veel harder is gestegen dan gemiddeld. Weliswaar is 2% krimp minder dan in andere provincies, maar nog steeds een flinke krimp die zich in bepaalde sectoren sterker manifesteert dan in anderen.

Hoe snel de economie zich zal herstellen en wat de lange termijn sociaal-economische gevolgen voor Flevoland zullen zijn, laten zich nu nog niet duiden. Over de korte termijn impact is inmiddels veel bekend (toename werkloosheid, economische krimp, nog niet meer faillissementen maar wel meer opheffingen, etc.), maar de lange termijn impact is nog onzeker: komt er inderdaad een golf van faillissementen aan? Gaat de werkloosheid terug naar niveau van vorige crisis?

Wij zijn in april 2020 begonnen met het monitoren van de effecten van de coronacrisis op Flevolandse samenleving, in de vorm van de corona-monitor. Ook de sociale impact van de coronacrisis is in beeld gebracht. De komende tijd zullen we dit monitoren voortzetten en uitbreiden met wat de effecten van de provinciale maatregelen zijn. Op basis hiervan kunnen nadere besluiten worden genomen over mogelijke aanvullende provinciale investeringen.

In de komende jaren wil de provincie zich richten op het beperken van de sociaal economische impact en op herstel van onze economie en sociale cohesie. De coronacrisis heeft laten zien dat gericht investeren in de vergroening en digitalisering van onze samenleving in het algemeen en onze economie en vrijetijdsector in het bijzonder van groot belang zullen zijn.

3 Strategische Agenda

Uw Staten houden zich onder andere bezig met het bepalen van de kaders en de ontwikkelingsrichting van Flevoland. Daarbij hebben zij de wens uitgesproken om zich de komende jaren intensiever met een aantal majeure thema's voor deze provincie en haar inwoners bezig te houden. Om de dialoog te faciliteren en de gewenste focus aan te brengen is een strategische agenda tot stand gekomen. Over de manier waarop de staten deze agenda willen gebruiken moeten afspraken worden gemaakt. Het is de bedoeling dat een gesprek over deze thema's gevoerd wordt zonder standpunt of besluitvorming. Juist de informatieuitwisseling, periodieke monitoring en integrale afweging van belangen staan centraal.

In het voorjaar van 2020 is voor het eerst gesproken over de thema's van de strategische agenda. Het ging toen om zes bestuursperiode overstijgende onderwerpen, namelijk: 1) energie en klimaat, 2) toekomstbestendige zorg, 3) transitie landbouw, 4) transitie circulariteit en duurzaamheid, 5) bestuurlijke vernieuwing en 6) woonopgave. Dit laatste thema is hiervoor al uitvoerig aan bod gekomen als één van de drie grote ontwikkelingen voor Flevoland. Het debat over de strategische thema's kan, in samenhang met de drie nieuwe relevante ontwikkelingen (corona, stikstof en woonopgave) met uw Provinciale Staten worden gevoerd. Hieronder volgt een korte toelichting van de stand van zaken rondom de vijf andere strategische thema's. Hiermee bent u goed geïnformeerd over belangrijke ontwikkelingen en trends die spelen, om vervolgens een open en constructieve dialoog te kunnen voeren.

3.1 Energie en klimaat

Energie

De overgang van fossiele brandstof naar de toepassing van alternatieve energiebronnen zal het uiterste vragen van overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en inwoners. Flevoland is koploper opwekken hernieuwbare energie met het beleid Wind en Zon. In 2021 komt de evaluatie van de eerste 500Ha uit de structuurvisie Zon en op basis daarvan het gesprek over de 2^e 500Ha. In de komende jaren komen windparken Zeewolde, Blauw, Groen en Jaap Rodenburg II tot ontwikkeling. Tijdens deze uitvoeringsfase worden diverse thema's uitgewerkt (bijv. afstemming Oosterwold en windpark Zeewolde of de obstakelverlichting) en blijven we onverminderd doorwerken aan de betrokkenheid van de inwoners bij de energietransitie. Voor het windpark West begeleiden we de planontwikkeling door gebiedspartijen en mogelijk leidt het generieke beleid uit de Omgevingsvisie nog tot nieuwe initiatieven. In plaats van duurzame energie gaat het bovendien over het denken en doen in een bereikbare en betaalbare aanpak van klimaatopgave, zoals de reductie van CO₂. In samenwerking met regionale partners wordt tweejaarlijks een RES opgesteld om de doelen te realiseren.

Klimaatakkoord

De Raad voor het openbaar Bestuur (RoB) heeft op verzoek van het kabinet een 'zwaarwegend advies' uitgebracht over de extra uitvoeringskosten vanwege het klimaatakkoord, een zogenaamd artikel 2 onderzoek. Naast de problematiek van de veenweidegebieden hebben de provincies een breed takenpakket met duidelijke inzet rond de vijf pijlers van het Klimaatakkoord. Voor provincies worden de jaarlijkse extra kosten geraamd op circa € 37,5 miljoen van 2022 - 2030. De Raad stelt daarnaast voor om in 2024 de totale uitvoeringslasten en de verdeling te evalueren en herijken. Een besluit over het advies van de RoB en de omvang van de rijksbijdrage om de provincies voor deze extra kosten te compenseren, wordt gelaten aan het nieuw te vormen kabinet.

3.2 Krachtige samenleving - toekomstbestendige gezondheidszorg

Inclusieve samenleving / gezondheid (Krachtige samenleving, zorgtafel).

Gezien het belang van gezondheid als het gaat om brede welvaart moet in Flevoland de stap gezet worden naar het ontwikkelen van een toekomstbestendige zorginfrastructuur die past bij de behoefte van inwoners; betaalbaar en toegankelijk, regionaal en (boven)lokaal. Als vertrekpunt hiervoor heeft de Zorgtafel Flevoland een regioperspectief gemaakt dat zicht biedt op de knelpunten en opgaven, zowel op de korte als langere termijn. De langere termijn wordt hierbij sterk beïnvloed door landelijke ontwikkelingen; de transitie naar een vernieuwd zorgstelsel met de 'juiste zorg op de juiste plek'. De staten hebben in februari een extra impuls aan de ondersteuning van de zorgtafel gegeven en onderstrepen daarmee het belang van goede zorgvoorzieningen voor huidige, maar ook toekomstige inwoners. Dit vanuit de gedachte dat het sociaal maatschappelijk belang van toegankelijke en bereikbare zorg en het economisch belang van deze sector (o.a. werkgelegenheid, vestigingsklimaat) een agenderende en faciliterende rol van de provincie vraagt.

3.3 Transitie landbouw

De opgave om de landbouw te ontwikkelen tot een duurzame kringlooplandbouw met korte ketens zal zich de komende jaren ook in Flevoland zichtbaar ontwikkelen. Samenhang met circulariteit, voedsel en gezondheid, klimaat en leefklimaat, stikstof, natuur en woningbouw zijn duidelijk aanwezig. De strategie om te komen tot een wendbare, weerbare en innovatieve landbouwsector bepalen we gezamenlijk in de Agro Expert Raad met andere kennisdragers en relevante Flevolandse partijen.

3.4 Transitie circulariteit en duurzaamheid

De Circulaire Economie komt steeds nadrukkelijker naar voren als strategisch thema op de nationale en Europese agenda. Een veel voorkomend geluid is de ambitie dat Nederland duurzaam uit de crisis wil komen. Flevoland heeft de ambitie om in 2030 grondstoffenleverancier te zijn voor de circulaire economie (actielijnen: groene grondstoffen, gebruikte materialen en de provinciale organisatie). Daarmee dragen we bij aan de landelijke klimaatdoelen, de kringlooplandbouw, aan innovatie en werkgelegenheid. Met het Platform Circulair Flevoland werken we samen aan de ontwikkeling van een duurzaam circulair systeem en initiatieven, waarin onze regio excelleert in innovatie en kennisontwikkeling. Er liggen daarnaast in Flevoland grote kansen om de transitie opgave circulaire economie te verbinden met de woningbouwopgave en hiermee een showcase zijn voor kennisontwikkeling en praktijkinnovaties op grote schaal. Voor Flevoland is een duurzame en gezonde leefomgeving belangrijk. Water, lucht en bodem zijn relatief schoon en dit wordt als belangrijk pluspunt voor de provincie gezien. Het is van belang deze waarde goed te beschermen.

3.5 Bestuurlijke vernieuwing

De overheid is er voor het algemeen belang. In dit belang heeft de overheid, dus ook de provincie, een aantal taken en verantwoordelijkheden. We leven echter in een tijd waarin de overheid niet meer de enige is die activiteiten 'in het algemeen belang' uitvoert. Een tijd waarin de samenleving meer dan ooit invloed wil hebben en heeft op wat er in de leefomgeving gebeurt. Een tijd waarin vraagstukken vaak zo ingewikkeld en integraal zijn, dat ze niet door de overheid alleen, laat staan één overheid kunnen worden opgelost.

Maar hebben onze inwoners ook het gevoel dat we het voor en met hen samen doen? Er is namelijk een toenemend deel van onze inwoners dat zich niet gehoord voelt. Hierdoor ontstaat het risico dat de belangen en opvattingen van bepaalde groepen burgers structureel minder aandacht of gewicht krijgen in het politieke debat.

Daarom zijn de rol van de overheid en de toekomst van het openbaar bestuur aspecten waarop in het kader van het thema 'bestuurlijke vernieuwing' doorlopend aspecten waarover in het kader van het thema 'bestuurlijke vernieuwing' wordt nagedacht. Het college ziet de maatschappelijke veranderingen ook in de rol van het openbaar bestuur en de relatie met de samenleving. Veranderende rollen vragen voortdurend om bezinning, aanpassing, vernieuwing. Over die aanpassingen voeren we graag de dialoog met Provinciale Staten en met onze maatschappelijke omgeving.

In de concrete onderwerpen proberen we de veranderende rol van de overheid zichtbaar te maken: hoe kan de betrokkenheid van de Flevolandse inwoners via inspraak en meebeslissen worden verbeterd. Door die veranderende rol verandert ook de positie en rol van Provinciale Staten. Zo zijn Provinciale Staten gestart met 'voorkantsturing' in het economisch domein. Andere voorbeelden zijn de invoering van de

Omgevingswet, de gebiedstafels Stikstofaanpak, de Zorgtafels en de opstelling van de Regionale Energiestrategie. Een dergelijke aanpak kan eveneens wenselijk zijn in de leefomgeving of de woonopgave. Willen we bestuurlijke vernieuwing toepassen en wat is dan onze ambitie? Gezamenlijk toewerken naar een duurzame, gezonde, veilige, prettige toekomst voor alle huidige en toekomstige bewoners van Flevoland is niet alleen een bestuurlijke of politieke aangelegenheid. We citeren Rijksbouwmeester Floris Alkemade tijdens de bestuurdersconferentie Samen Maken We Flevoland van 10 november 2020: “Hoe mooi zou het zijn, als Flevoland aan Nederland kan laten zien hoe het anders kan”.

Grote maatschappelijke opgaven vragen om een integrale aanpak waarbij verschillende overheden samenwerken en elkaar aanvullen; als één overheid en gericht op het zoeken naar draagvlak. In het manifest *Wij zijn Flevoland!* hebben we als Flevolandse overheden geformuleerd dat we gezamenlijk, inclusief het rijk, de grote opgaven en transacties in Flevoland willen aanpakken. Want samen maken we Flevoland. En dat geldt eveneens voor onze inwoners, voor wie wij verantwoordelijkheid dragen. Om goed te functioneren heeft de overheid bovendien het vertrouwen van haar burgers in de democratie nodig. De overheid staat voor een aantal transities waarbij we wederzijds vertrouwen en meedoen van de samenleving willen activeren.

Het college komt met een uitvoeringsprogramma Bestuurlijke Vernieuwing en werkt, samen met Provinciale Staten, de komende jaren langs drie lijnen om vernieuwing te bereiken:

1. Relatie/interactie Provincie met de inwoners van Flevoland; werken aan draagvlak en participatie.
2. Relatie/interactie Provincie met medeoverheden; (opgavegericht) samenwerken en nog meer als één overheid optreden.
3. Relatie/interactie PS-GS-ambtelijk apparaat; werkend leren.

Actualisatie financieel kader 2022-2025

Met als vertrekpunt de in november 2020 vastgestelde Programmabegroting 2021 (en de daarin opgenomen meerjarenraming t/m 2024) en de Najaarsnota 2020 is bezien op welke onderdelen er inmiddels sprake is van gewijzigde inzichten ten aanzien van de beschikbare middelen. In dit hoofdstuk wordt de actualisatie van het financiële kader 2022-2025 nader uitgewerkt. Daarbij zijn de effecten van de laatst verschenen Provinciefondscirculaire en ontwikkelingen met betrekking tot de inkomsten uit de opcenten MRB verwerkt. Ook zijn enkele stelposten geactualiseerd.

Financiële uitgangspositie

De Programmabegroting 2021 is samen met de Najaarsnota 2020 op 11 november 2020 vastgesteld door uw Staten. Op grond van deze besluiten is er in genoemde jaren er voor de jaren 2021-2025, m.u.v. 2023, sprake van een sluitende begroting. Hieronder is de vrije ruimte voor de jaren 2021 e.v. weergegeven², zoals deze na de vaststelling van de Najaarsnota 2020 werd geraamd.

Opbouw stelpost Nieuw Beleid na Najaarsnota 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totale omvang, waarvan:	1.840	3.140	2.812	5.821	5.821
A: oormerken vorige collegeperiode	185	235	185	235	185
SWUNG (afschrijvingslasten investering ad € 2,7 mln.)	135	135	135	135	135
Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50	50
Vernieuwende initiatiefprijs		50		50	0
B: oormerken n.a.v. Coalitieakkoord 2019-2023	100	1.138	2.138	2.138	2.138
Infrastructuur Wegen (kapitaallasten)			1.000	1.000	1.000
Infrastructuur Fietspaden (kapitaallasten)		1.038	1.038	1.038	1.038
Schone leefomgeving	100	100	100	100	100
C: oormerken n.a.v. Najaarsnota 2020	1.555	1.555	1.430	3.430	3.430
Samenwerking regio Zwolle	110	110	110	110	110
Waterprogramma	225	225	225	225	225
Faunabeheer Eenheid	130	130	130	130	130
Stikstof	300	300	300	300	300
Impuls beheer en onderhoud landschapskunstwerken	125	125	0	0	0
Batavialand (Maritiem archeologisch depot)	300	300	300	300	300
Informatiestrategie excl DSO	365	365	365	365	365
Nieuw College	0	0	0	2.000	2.000
Totaal geormerkt	1.840	2.928	3.753	5.803	5.753
Vrije ruimte Nieuw Beleid na Najaarsnota 2020	0	212	-941	18	68

bedragen x € 1.000

Rekening houdend met de diverse reeds aangebracht oormerken werd er voor de komende jaren nauwelijks vrije ruimte voorzien; voor 2023 was er sprake van een tekort van € 0,9 mln. Voor een nadere toelichting op de specifieke oormerken wordt verwezen naar de Programmabegroting 2021 en de Najaarsnota 2020.

Bovenstaande vrije ruimte binnen de stelpost Nieuw Beleid is het vertrekpunt voor de actualisatie van het financiële perspectief. Van daaruit is bezien welke eventuele (nieuwe) inzichten er zijn die

² Zoals gebruikelijk wordt de laatste jaarschijf (2024) van de huidige begroting als vertrekpunt genomen voor de laatste jaarschijf (2025) van de daaropvolgende begroting. Voorts wordt het jaar 2021 hier wel gepresenteerd maar verder buiten beschouwing gelaten, omdat dit buiten de scope van de Perspectiefnota 2022-2025 valt, maar onderdeel van de Zomernota 2021 zal zijn.

invloed hebben op deze begrotingsruimte. Omdat de Najaarsnota 2020 recent is opgesteld, zijn deze nieuwe inzichten beperkt tot onderstaande zaken:

- a) De omvang van de Provinciefondsuitkering;
- b) De ontwikkeling van de belastingcapaciteit (opcenten MRB);
- c) De stelposten.

Actualisatie algemene dekkingsmiddelen en stelposten

Bij de algemene dekkingsmiddelen en stelposten is sprake van nieuwe inzichten bij de volgende onderdelen.

a. Provinciefondsuitkering

De raming voor de Provinciefondsuitkering is voor het laatst meerjarig bijgesteld in de Najaarsnota 2020; deze bijstelling was gebaseerd op de meicirculaire 2020. Zoals bekend zijn de accessen voor de jaren 2020 en 2021 bevroren op het niveau van de meicirculaire 2020. In de septembercirculaire zijn op dat punt geen wijzigingen opgetreden. Wel zijn in de septembercirculaire de uitkeringen geactualiseerd op grond van de laatste gegevens over inwonertallen etc. Omdat het aantal inwoners in Flevolands relatief sneller is toegenomen dan het landelijk gemiddelde, was er sprake van een (structurele) toename van de Provinciefondsuitkering over 2020 van € 0,9 mln. Dit leidt er toe dat de Provinciefondsuitkering ook in de jaren 2021-2024 hoger zal zijn dan waarvan in de Najaarsnota 2020 is uitgegaan. Er ontstaat dus extra begrotingsruimte.

Wel wordt aangetekend dat onzekerheid bestaat over de accessen vanaf 2022. Deze zijn mede afhankelijk van besluiten die het nieuwe kabinet zal nemen over de Rijksbegroting 2022. Daarnaast zullen er nog afspraken met de medeoverheden gemaakt moeten gaan worden over de toepassing van de normeringsmethodiek ('trap op, trap af') naar aanleiding van een evaluatie die daarover in 2020 is gehouden. Om die redenen kiezen wij er voor om de meevaller van € 0,9 mln. wel voor 2021 incidenteel in te zetten (te verwerken als onderdeel van de Zomernota 2021) maar vanaf 2022 nog niet te verwerken tot er duidelijkheid is over de accessen voor 2022 en volgende jaren (naar verwachting in de septembercirculaire 2021).

Tot slot zal er naar verwachting in 2022 mogelijk sprake zijn van wijzigingen in het verdeelmodel voor het Provinciefonds. Daarbij zal onder andere weer gesproken worden over de 'vermogensmaatstaf', mede naar aanleiding van de problematiek van Zeeland. Op dit moment valt nog niets te zeggen over de uitkomsten.

Op basis van het vorenstaande gaan we voor het Provinciefonds uit van de volgende mutaties ten opzichte van de huidige meerjarenraming in de Programmabegroting 2021, inclusief de 1ste wijziging 2021.

Mutatie Provinciefondsuitkering	2022	2023	2024	2025
toename provinciefondsuitkering (septembercirculaire 2020)	pm	pm	pm	pm

effect op begrotingsruimte; bedragen x € 1.000

b. Ontwikkelingen belastingcapaciteit (opcenten MRB)

De huidige begrotingsraming van de opbrengst uit de opcenten MRB (zoals bijgesteld bij de Najaarsnota 2020) is gebaseerd op het voertuigenoverzicht van 1 juli 2020. Inmiddels is van het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) het voertuigenoverzicht van 1 januari 2021 ontvangen. Daaruit blijkt dat er in Flevoland in het afgelopen half jaar een afname met ruim 8.400 auto's is opgetreden. Deze afname wordt volledig veroorzaakt door een terugloop in het aantal leaseauto's, waarin een daling met ruim 10.000 is opgetreden. Het vermoeden bestaat dat dit vooral een effect is van de Coronacrisis (bedrijven hebben aflopende contracten niet verlengd of bestaande contracten beëindigd). Bij het overige autobezit is wel sprake geweest van een lichte toename (+ 1.600). De totale afname met 8.400 auto's bestaat op hoofdlijnen uit een daling van het aantal benzine- en dieselauto's met in totaal 11.700 en een toename van het aantal elektrisch auto's (die vrijgesteld zijn van opcenten) met 3.500. In totaal is het aantal belastbare auto's dus gedaald met bijna 12.000. Uitgaande van een gemiddelde opbrengst van ruim € 200 per auto, gaat het dus om een (structurele) tegenvaller van zo'n € 2,5 mln. ten opzichte van de begroting 2021. En uiteraard zullen de effecten

nog groter worden als er ook in 2021 en volgende jaren weer een verdere elektrificering plaatsvindt.

De belastingcapaciteit (de omvang van het wagenpark) is een verdeelmaatstaf in het Provinciefonds. Veranderingen in de belastingcapaciteit tussen provincies hebben daarom effect op de Provinciefondsuitkering. Mede omdat het aandeel van de leaseauto's in het totaal aantal auto's in Flevoland relatief hoog is in vergelijking met andere provincies, is het aandeel van Flevoland in de landelijke belastingcapaciteit gedaald. Dit heeft een positief effect op de Provinciefondsuitkering. Op basis van de berekende belastingcapaciteit op 1 januari 2021 gaat het om een bedrag van zo'n € 3,2 mln. extra, waardoor het netto begrotingseffect per saldo circa € 0,7 mln. positief lijkt te zijn.

In de programmabegroting is binnen de stelpost Begrotingsonzekerheden reeds rekening gehouden met een bedrag van € 0,85 mln. als risicobuffer voor tegenvallende MRB opbrengsten als gevolg van een verdergaande elektrificering in 2021. Meerjarig loopt dit bedrag op naar € 2,5 mln. in 2024. Bij het bepalen van de hoogte van de risicobuffer is uitgegaan dat er een vorm van compensatie door het Rijk zal plaatsvinden als reactie op het in april 2020 verschenen briefadvies van de ROB over de opcentenderving. Rekenkundig is bij het bepalen van onze risicobuffer een compensatie van 50% als aanname gehanteerd. De minister heeft echter nog geen standpunt ingenomen ten aanzien van het briefadvies. Gelet op het voornemen uitblijven van een standpunt van de minister over compensatie - en het tempo waarin de elektrificering het afgelopen half jaar heeft plaatsgevonden - wordt geadviseerd om het thans berekende voordelige netto effect van € 0,7 mln. meerjarig toe te voegen aan de bestaande risicobuffer binnen de stelpost Begrotingsonzekerheden.

Zoals hierboven is aangegeven loopt de huidige risicobuffer op tot € 2,5 mln. in 2024. Voor de nieuwe jaarschijf 2025 is geen verdere toename van de risicobuffer verondersteld. Dit houdt verband met het eerder door het kabinet uitgesproken voornemen om vanaf 2025 de elektrische auto's weer motorrijtuigenbelasting te laten betalen. Anderzijds gaan er steeds meer stemmen op om een vorm van rekeningrijden in te voeren, waardoor de motorrijtuigenbelasting (en daarmee de opcenten) zouden vervallen en er een alternatief provinciaal belastinggebied zou moeten komen. Over uitkomsten en budgettaire effecten hiervan valt nu niets te zeggen. Om die reden is de risicobuffer in 2025 gehandhaafd op het niveau van 2024.

Ten slotte is voor 2025 (net als in 2024) rekenkundig uitgegaan van een continuering van de indexering van het belastingtarief voor de opcenten MRB met 1%. Het effect hiervan is circa € 0,6 mln.. Deze indexering dient mede in samenhang te worden gezien met de geraamde loon- en prijsontwikkeling van de uitgaven in 2025 (zodoende is deze post verwerkt onder de paragraaf C. Stelposten); tegenover die hogere lasten dienen tevens hogere baten te staan. Anderzijds is er een samenhang met de stelpost Nieuw Beleid voor de nieuwe collegeperiode (een structureel bedrag van € 2,0 mln. vanaf 2024). Deze ruimte kan mede worden benut om andere afwegingen te maken inzake het belastingtarief.

Mutatie MRB	2022	2023	2024	2025
Lagere opcenten MRB	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
Hogere provinciefondsuitkering a.g.v. volumeontwikkeling voertuigen	3.200	3.200	3.200	3.200
Toevoeging buffer stelpost Begrotingsonzekerheden	-700	-700	-700	-700
Totaal mutaties MRB	0	0	0	0

effect op begrotingsruimte; bedragen x € 1.000

Bij de hierboven gepresenteerde cijfers wordt nadrukkelijk aangetekend dat het hier om eerste berekeningen gaat, op basis van de op 1 januari 2021 beschikbare gegevens. Op basis van het medio juli 2021 verwachte voertuigoverzicht van 1 juli 2021 zal een nadere inschatting mogelijk zijn, omdat dan weer een geactualiseerd inzicht ontstaat in de ontwikkeling van het aantal belastbare voertuigen. Voornamelijk houden we in deze Perspectiefnota rekening met bovengenoemde bedragen en effecten.

c. Stelposten

De begroting 2021, inclusief de 1ste wijziging 2021 kent een aantal meerjarige stelposten. Voor de jaren 2022 t/m 2025, zijn deze hieronder weergegeven.

Stelpost Programmabegroting 2021, inclusief 1ste wijziging 2021	2022	2023	2024	2025
Loon- en prijsontwikkeling	4.828	7.221	10.023	10.023
Onvoorzien uitgaven	140	140	140	140
Begrotingsonzekerheden inclusief risicobuffer MRB	3.187	4.133	4.858	4.858
Vennootschapbelasting	50	50	50	50
Totale omvang stelposten	8.205	11.544	15.071	15.071

bedragen x € 1.000

Bezien is of deze ramingen bijstelling behoeven. Dit is het geval voor de stelposten 'loon- en prijsontwikkeling' en 'Begrotingsonzekerheden'.

- **Stelpost loon en prijsontwikkelingen**

Voor de stelpost loon en prijsontwikkelingen (die is bedoeld ter compensatie van de budgetten voor salarissen, subsidies, goederen en diensten) wordt bij het opstellen van de Programmabegroting 2022 zoals gebruikelijk aansluiting gezocht bij de relevante ramingen uit het CEP 2021 (Centraal Economisch Plan) dat eind maart 2021 is uitgebracht. Op grond van het CEP 2021 is er gemiddeld sprake van iets gematigder loon- en prijsontwikkelingen in 2022 en volgende jaren dan waarvan thans in de huidige meerjarenraming is uitgegaan. Verwacht mag worden dat deze ontwikkeling ook leidt tot lagere rijksuitgaven, die volgens de bestaande normeringsmethodiek een doorvertaling krijgen in de Provinciefondsaccessen. Hierover zal niet eerder dan bij de meicirculaire (en mogelijk pas bij de septembercirculaire) 2021 meer duidelijkheid ontstaan. We gaan we er vooralsnog vanuit dat beide mutaties elkaar grosso modo in evenwicht zullen houden voor de jaren 2022-2024 en dat er per saldo dus een neutraal effect op de begrotingsruimte zal zijn. Voor het jaar 2025 zal een volledige nieuwe jaarschijf moeten worden opgenomen. Op basis van het CEP 2021 gaat het om een extra bedrag van circa € 2,5 mln. ten opzichte van de huidige raming voor 2024.

De rekenkundig gehanteerde indexering van de MRB met 1% in 2025 t.o.v. 2024 genereert een extra inkomst van circa € 0,6 mln. Daarnaast zal ook uit het nog te rammen accres Provinciefonds voor 2025 dekking moeten plaatsvinden van loon- en prijsontwikkelingen. Op basis van de meicirculaire 2020 wordt in 2025 een voorlopig accres voorzien van ruim 3 % (omgerekend een bedrag van € 3,3 mln. voor Flevoland); deze raming dateert echter nog uit het pré Corona tijdperk en zal waarschijnlijk lager uitvallen. Voor dit moment hanteren we de hypothese dat het accres 2025 circa € 1,9 mln. zal bedragen en daarmee precies voldoende is om (samen met de indexering opcenten MRB) de thans veronderstelde loon- en prijsontwikkeling 2025 te dekken.

- **Stelpost Begrotingsonzekerheden**

De stelpost begrotingsonzekerheden kan voor de jaren 2022-2024 worden verlaagd met € 400.000. Voor deze stelpost is de gedragslijn dat hiervoor jaarlijks cumulatief € 0,4 mln. (circa 0,25% van het begrotingstotaal) wordt geraamd. De raming voor 2021 bedraagt thans € 0,8 mln., en kan bij de Zomernota 2021 worden teruggebracht met € 0,4 mln. Deze verlaging met € 0,4 mln. werkt structureel door naar 2022/2025. In de nieuwe jaarschijf 2025 is ten opzichte van 2024 echter weer € 0,4 mln. extra nodig, zodat het effect in dat jaar per saldo nihil is.

NB: daarnaast is binnen deze stelpost een aparte risicobuffer gevormd voor teruglopende opbrengsten uit de opcenten MRB als gevolg van de toenemende elektrificering; deze component is eerder in deze Perspectiefnota behandeld (zie hierboven onder b.) en blijft hier verder buiten beschouwing.

Het effect op de ongeoormerkte ruimte binnen de stelpost Nieuw Beleid van de hierboven onder a. tot en met c. beschreven ontwikkelingen is hieronder weergegeven.

Mutaties Stelposten	2022	2023	2024	2025
Loon- en prijsontwikkeling (toevoegen jaarschijf 2025)				-2.500
Hogere accessen Provinciefonds (toevoegen jaarschijf 2025)				1.900
Hogere MRB (indexering MRB toevoegen jaarschijf 2025)				600
Lagere Begrotingsonzekerheden	400	400	400	0
Totaal mutates stelposten	400	400	400	0

effect op begrotingsruimte; bedragen x € 1.000

IV

Ontwikkelingen met budgettaire gevolgen

Zoals eerder aangegeven ligt in deze Perspectiefnota 2022-2025 de focus bij de voorstellen op activiteiten in deze collegeperiode. Voor de jaren 2024 en verder worden geen voorstellen voor invulling van de beschikbare ruimte gedaan. Een aantal initiatieven kent wel een meerjarig perspectief, maar het voorzetten hiervan en de intensiteit waarmee dit gebeurt, is aan een nieuwe coalitie die na de statenverkiezingen in 2023 zal worden gevormd. Daarvoor is budgettaire ruimte beschikbaar.

Hieronder wordt per programma aangegeven waar wij in deze collegeperiode nog een extra inzet willen plegen of waar externe omstandigheden het noodzakelijk maken begrotingsramingen voor 2022 en volgende jaren bij te stellen. Tenzij anders is aangegeven zullen deze extra uitgaven gedekt worden uit de vrije ruimte in de Brede bestemmingsreserve (BBR).

Programma 1: Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap

I. Lelystad Next level

Lelystad Next level (LNL) is als thema opgenomen in het coalitieakkoord, echter is de financiering daarvoor nog niet geregeld (PM-post). Voor de provinciale strategische thema's regionale kracht, krachtige samenleving en (circulaire) economie liggen in het LNL programma een aantal kansen om de provinciale doelstellingen te bewerkstelligen, en ook om Lelystad tot de hoofdstad van de nieuwe natuur te ontwikkelen.

Uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma

Als partner in Lelystad Next Level (LNL) dragen we bij aan de uitwerking van de strategische agenda naar een Uitvoeringsprogramma en investeringsstrategie. Eind 2021 zal een uitvoeringsstrategie in samenhang met een investeringsstrategie aan de Staten worden aangeboden. Hierin zullen onder andere de aspecten van hoe de samenwerking wordt vormgegeven, met verantwoordelijkheden en financiële vraagstukken verder uitgewerkt zijn. Lelystad zal zich verder ontwikkelen tot Hoofdstad van de Nieuwe Natuur passend bij provinciale thema's en sturing en als een financieel onafhankelijke stad.

In de Najaarsnota 2020 zijn proceskosten voor het opstellen van het uitvoeringsprogramma en organisatiekosten beschikbaar gesteld. Deze blijven ook naar de toekomst voor een uitvoeringsorganisatie nodig. Daarnaast zal geld beschikbaar gesteld moeten worden om als partner bij te dragen aan de gevraagde investeringen voor uitvoering na 2021. We kunnen de gevraagde investeringen deels in bestaande provinciale programma's opnemen. Wanneer we echt een stap willen maken in LNL, dan zal het investeringsvolume vergroot moeten worden. Hier staat de provincie echter niet alleen voor, want zonder fundamentele toezeggingen van het rijk en andere partners voor het doen van deze investeringen zal het uitvoeringsprogramma niet haalbaar zijn. De hoogte van de extra inzet is op dit moment nog niet in te schatten en hangt af van de nadere uitwerking, dus vooralsnog PM.

II. Landschapsprogramma

In het coalitieakkoord 'Flevoland: Ruimte voor de toekomst' is als doelstelling opgenomen om een landschapsprogramma op te stellen dat landschap ontwikkelt als integraal onderdeel van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Het Programma Landschap van de Toekomst (PLvdT) beantwoordt aan deze doelstelling. Het Programma levert de provinciale kijk op de waarde en identiteit van het landschap. Met mooie plannen en ambities alleen zijn we er nog niet. Deze moeten in uitvoering worden gebracht en hier is geld voor nodig. In de Najaarsnota 2020 is voor de uitwerking van de Landschapsvisie en het ontwerp PLvdT een oormerk aangebracht binnen de Brede

Bestemmingsreserve van € 650.000 in 2021. Het geormerkt bedrag is beschikbaar gesteld bij de vaststelling van het ontwerp PLvdT.

Wat de provincie precies kan doen om het landschap te versterken na 2021, is afhankelijk van het ambitieniveau voor landschap én het beschikbare budget vanaf 2022. We hebben Provinciale Staten op 31 maart 2021 een aantal scenario's voorgelegd (het basis-scenario, het + scenario en het ++ scenario) met de afspraak om de financiële gevolgen daarvan af te wegen bij de Perspectiefnota 2022-2025. Op grond van de budgettaire mogelijkheden stellen wij voor om voor dit moment uit te gaan van het basisscenario met daar bovenop een extra inzet in 2022/2023 van € 0,4 mln. per jaar. Deze € 0,4 mln. per jaar zal worden ingezet voor procesgeld, communicatie en beperkte uitvoeringskosten

1.2 Water

III. Waterprogramma

Conform het coalitieakkoord en de wettelijke bepalingen stellen we een Waterprogramma op om te werken aan een toekomstbestendig watersysteem. Belangrijke thema's hierin zijn, conform coalitieakkoord, waterkwaliteit en drinkwater. In de Statenvergadering van 31 maart 2021 is het ontwerp Waterprogramma vastgesteld. In dit ontwerp is een ambitie scenario verwerkt, waarover besloten is deze extra ambities af te wegen en de financiële gevolgen daarvan af te wegen bij de Perspectiefnota 2022-2025. Op grond van de budgettaire mogelijkheden stellen wij voor om voor dit moment uit te gaan van een extra inzet in 2022/2023 van € 0,1 mln. per jaar voor het onderdeel Waterkwaliteit en daarnaast € 0,7 mln. uit te trekken voor incidentele uitgaven op de onderdelen Drinkwater, Waterkwaliteit en Watertekort en droogte in de periode 2022/2023.

Programma 2: Landbouw, visserij en natuur

2.1 Landbouw & Visserij

I. Landbouw: Meerdere Smaken

In het College Uitvoeringsprogramma is voor Landbouw: Meerdere Smaken tot en met 2023 budget gereserveerd. In 2021-2022 werken we aan een strategie voor de eventuele vervolginzet van Flevoland, waarbij we de beleidsmatige implicaties van het stikstofdossier, de woningbouwopgave, de Kaderrichtlijn Water en de gevolgen van Corona meenemen. De lange-termijn ambitie van de Omgevingsvisie is daarbij leidend. De ontwikkelingen kunnen echter goed tot wijzigingen in aanpak, fasering of doelen leiden, en dit wordt de komende jaren verder uitgewerkt. Beleidsmatig gaan we bijvoorbeeld meer inzetten op een integrale benadering van de kringlooplandbouw in het licht van de ontwikkeling van Flevoland en op de lange termijn aanpak van stikstof.

Voor de jaren 2024-2025 nemen we een p.m. raming op; de voortzetting van het beleid en de intensiteit is een afweging die een nieuwe Coalitie zal moeten maken.

II. Bodem en Landbouw

In het Collegeakkoord is voor Bodem en landbouw tot en met 2023 budget gereserveerd. In 2021-2022 werken we aan een strategie voor de eventuele vervolginzet van Flevoland voor de verschillende onderdelen, waarbij we voortbouwen op het 6-jarige programma van het ABW, de ontwikkelingen in het bodemdalingsgebied, de Kaderrichtlijn Water en het programma van Landbouw: Meerdere Smaken.

Ten opzichte van het Collegeakkoord is een langere tijdsduur voorzien voor de daarin opgenomen ambities voor de gebiedsprocessen bodemdaling, de pilots grondgebruik en het Actieplan Bodem en Water. Voor de jaren 2024-2025 is geen capaciteit of budget voorzien voor de thema's onder bodem en landbouw; de voortzetting van het beleid en de intensiteit is een afweging die een nieuwe Coalitie zal moeten maken.

2.2 Natuur & landelijk gebied

III. Flevolandse Aanpak Stikstof

Stikstof is één van de strategische thema's van Flevoland. Op 17 februari 2021 hebben uw Staten de Flevolandse Aanpak Stikstof vastgesteld. Deze aanpak richt zich op vier doelstellingen:

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving op orde brengen
- Nieuwe ontwikkelingen mogelijk (blijven) maken
- Stikstofreductie realiseren
- Stappen zetten richting de natuurinclusieve samenleving

Voor de uitvoering van de aanpak in 2021 zijn middelen beschikbaar gesteld, zowel voor proceskosten (o.a. inhuur van capaciteit) als voor de uitvoering van concrete maatregelen. Voor 2022 is dat nog niet het geval, met uitzondering van € 300.000 structureel voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Inmiddels is zeker dat ook in 2022 extra inzet noodzakelijk is om de stikstofproblematiek aan te pakken. Voor de ambtelijke inzet/inhuur externe capaciteit, onderzoek en overige proceskosten is in 2022 € 750.000 nodig. Dit is 75% van de inzet van 2021. We gaan er van uit dat het zwaartepunt van het uitvoeren en opvolgen van maatwerkgesprekken en het opstellen van gebiedsplannen (vereist vanuit de Stikstofwet) in 2021 ligt, waardoor de inzet in 2022 afneemt. Tegelijkertijd lopen zaken als legalisatie van PAS-meldingen en andere knelgevallen, uitvoering en monitoring van gebiedsplannen, ontwikkelen van een natuurinclusieve samenleving ook in 2022 door. Mogelijk geldt dit ook voor de gebiedsprocessen die dit jaar starten. Daarnaast is de bijdrage aan het IPO op het gebied van stikstof, net als in 2021, verhoogd als gevolg van het opstellen van de Interprovinciale Programmaorganisatie Stikstof (IPS). Verder is voor 2023 is € 500.000 nodig. Voor 2024 wordt het bedrag vooralsnog op p.m. geraamd.

Voor de te nemen maatregelen is in uw Staten van 17 februari jl. besloten om voor de reeds gereserveerde middelen van € 2,5 miljoen (oormerk in de Brede Bestemmingsreserve) aan GS mandaat te verlenen om binnen de afgesproken kaders van de Aanpak stikstof in Flevoland te besteden. Op dit moment is nog niet duidelijk in welk tempo de beschikbaar gestelde incidentele budgetten voor innovatie (€ 1 mln.) en reductiemaatregelen (€ 1,5 mln.) besteed worden en wat er eventueel aanvullend nodig zou zijn in 2022. Indien er aanvullende middelen nodig zijn doen wij t.z.t. een separaat voorstel aan uw Staten.

Programma 3: Economie

3.1 Economische Ontwikkeling

I. Infrastructuur arbeidsmarkt

De provincie heeft in het kader van de Coronacrisis extra incidentele middelen beschikbaar gesteld om, in aanvulling op gemeenten en andere organisaties, crisismaatregelen te kunnen nemen. Een deel van deze middelen (Flevolands scholingsfonds) worden op dit moment ingezet om de infrastructuur binnen de provincie op orde te krijgen (invulling van de witte vlekken, zoals de oriëntatiemodule techniek om werkzoekenden uit andere sectoren naar een baan in de techniek toe te leiden), zodat de extra middelen vanuit het Rijk (NOW3) die beschikbaar komen voor (om)scholing gericht ingezet kunnen worden. Om als provincie deze infrastructuur verder te verbeteren wordt voor 2024 en 2025 vooralsnog een p.m. raming opgenomen.

II. Waterstofeconomie

In het Coalitie akkoord is vermeld dat de provincie Flevoland, zo nodig, pilots ondersteund voor het duurzaam produceren en toepassen van waterstof, met name voor mobiliteit en warmtetransitie. Ook dragen we bij aan pilots voor de opslag van waterstof en voor het benutten van de overcapaciteit van zonne- en windenergie. In de meerjarenraming (2022 - 2025) is hierin niet voorzien. Voor beleidsontwikkeling en de uitvoering van pilots wordt daarom voorgesteld een bijdrage van € 150.000 per jaar voor 2022 en 2023 op te nemen

3.2 Gebiedsopgaven

III. MITC Doorontwikkeling: Campus, Diginity, Digilab, Duurzaamheidslab

1ste tranche Doorontwikkeling MITC

In de periode 2022/2023 wordt besteding van de tranche van € 3 mln. voor de doorontwikkeling MITC voorzien, en dan met name voor investeringen die bijdragen aan de campusvorming

(netwerkontwikkeling en fysieke faciliteiten) en het inrichten van een Dignity, een stedelijke testomgeving voor nieuwe mobiliteitsconcepten. Deze ontwikkelingen krijgen parallel aan de realisatie van de nieuwe RDW-testbaan vorm, waarmee het fundament voor het MITC wordt gelegd. De campus wordt de verbindende schakel, het hart van het MITC. Om een campus als deze binnen een termijn van max 3 jaar te kunnen realiseren, vraagt van de provincie financiering en organisatiekracht (makelen en schakelen, vergroten van cluster, aantrekken van nieuwe partners).

De middelen zijn reeds geoormerkt in de Brede Bestemmingsreserve. In 2022 zal hiervoor een voorstel aan uw Staten worden voorgelegd.

2de tranche Doorontwikkeling MITC:

In de jaren 2024/2025 is het MITC in de basis operationeel en is het zaak om het fundament te versterken. Naar aanleiding van de investeringsplannen van de MITC-partners zien wij kansen om, hierop inhakend, met € 3 mln. cofinanciering (2de tranche Doorontwikkeling MITC) te versnellen en waarde toe te voegen. RDW werkt met DNW aan een businesscase voor een Emissiekamer in Marknesse, NLR is bezig om haar Urban Air Mobility Campus op te zetten als een 0.1 MITC-campus. Met de verbindende kracht en kennis van de partners is er de mogelijkheid het Dignity meer en versneld inhoud te geven met een Simulatie- en Cybersecurity centrum. Er is de komende jaren behoefte nieuwe technologie, digitalisering, toe te passen en veilig (fysiek, privacy, secure) toe te laten in onze samenleving. De waarde van een Simulatie- en Cybersecurity centrum zal niet alleen het MITC ten goede komen. De mogelijkheden deze kennis te verbreden naar Agro en Shipping ligt voor de hand.

De RDW en DNW hebben met het emissie lab, de upgrade van de windtunnel voor emissie en, aerodynamische testen etc. een basis in huis om door te groeien naar een duurzaamheidslab.

De focus van ons college ligt, zoals ook eerder aangegeven, op de periode 2022/2023. Echter gezien het meerjarige perspectief van deze gebiedsontwikkeling wordt deze tweede tranche als een PM-post opgenomen voor 2024.

MITC Marknesse, stip op de horizon

Regelgeving, autonoom rijden, elektrificering en waterstof, monitoring van het voertuig ook nadat het op de weg is toegelaten, ontwikkelingen gaan snel. Elektrische voertuigen zullen de aankomende jaren nog een grotere vlucht nemen. Alhoewel de ontwikkelingen bij de Europese fabrikanten nog niet snel lijken te gaan zijn de Aziatische fabrikanten en voornamelijk de Chinese fabrikanten verder en hebben onderhand een groot scala aan verschillende voertuigtypes klaarstaan. Zij willen de Europese markt bedienen.

Voertuigen met autonome functies en robots dienen zich onderhand ook in allerlei vormen aan. Voordat deze kunnen worden toegelaten zullen zij allereerst uitgebreid getest dienen te worden en voor die functies of rijgedrag waarvoor nog geen regelgeving bestaat in de vorm van een ontheffing of onder de experimenteerwet geplaatst dienen te worden.

Voordat nieuwe technologieën veilig op grote schaal de weg op en/ of de lucht in kunnen, zijn uitgebreide (nieuwe) testen, validaties en certificeringen noodzakelijk. Hier ligt een grote kans voor het MITC in Marknesse. Het MITC biedt deze gecontroleerde omgeving waarin allerlei aspecten en effecten voor mobiliteit effectief getest kunnen worden, waarmee Nederland en Europa zo snel mogelijk profiteren van kansrijke innovaties.

Dit samen met het blijven testen en monitoren van voertuigen op het gebied van o.a. emissie en cybersecurity gedurende de hele levensfase van een voertuig dwingt mogelijk een versnelling af voor de doorontwikkeling van een MITC op de volgende terreinen:

- Vorming van een Campus voor Hogescholen, Universiteiten, research instellingen en Technische Diensten.
- Realisatie van een Stadge (Dignity)
- Een Emissie-laboratorium annex Duurzaamheid Laboratorium
- Simulatie- en Cybersecurity centrum

IV. Gebiedsplan biodiversiteit Lelystad Airport (Businesspark)

De provincie ondersteunt de ambitie van Lelystad Airport (LA) om uit te groeien tot de duurzaamste luchthaven van Europa. Duurzame ontwikkeling, innovatie en hoogwaardigheid zijn ook de sleutelbegrippen voor het bedrijventerrein Lelystad Airport Businesspark (LAB).

Om de duurzaamheid van de aanleg en het gebruik van Vliegveld Lelystad en Lelystad Airport Businesspark nog verder te versterken, is samen met een groot aantal gebiedspartijen (overheden, agrariërs, natuurorganisaties, LA en LAB) een gebiedsplan biodiversiteit Lelystad Airport (Businesspark) opgesteld voor een gebied van 10.000 hectare ten zuidoosten van Lelystad. Dit gebiedsplan bevat de gezamenlijke ambitie om de biodiversiteit - met de focus op insectenbiodiversiteit als sleutel van het ecologisch systeem - in het projectgebied te verbeteren, waarmee ook wordt bijgedragen aan een gezonde en aantrekkelijke werk- en leefomgeving, klimaatbestendigheid en de reductie van CO2 en stikstofuitstoot. Daarnaast bevat het gebiedsplan een overzicht van bestaande ecologische structuren en een voorstel voor maatregelen om de biodiversiteit verder te versterken met bijbehorende kosten. Dit gebiedsplan heeft naar verwachting een uitvoeringshorizon van vier jaar en is als één van de projecten meegenomen in het provinciale 'Actieplan biodiversiteit'.

Om de maatregelen die de biodiversiteit verder versterken uit te kunnen voeren, zijn (in aanvulling op de middelen die, afhankelijk van besluitvorming door uw Staten, beschikbaar zijn uit het Actieplan biodiversiteit) aanvullende financiële middelen nodig. De totale kosten van de ingrepen worden geschat op € 2.000.000 voor vier jaar, wat betekent dat € 500.000 per jaar nodig is voor uitvoering van de maatregelen. Voor deze financiering wordt op dit moment gezocht naar Europese subsidies en fondsen, waarvoor echter ook provinciale cofinanciering nodig is. Daarnaast wordt niet verwacht dat de volledige kosten gefinancierd kunnen worden door deze subsidies en fondsen. Om de doelen van het gebiedsplan biodiversiteit te behalen, is daarom naar verwachting € 200.000 aan provinciale middelen per jaar nodig. Voor 2022 en 2023 zal dekking worden gezocht binnen bestaande middelen. Voor de jaren daarna hanteren we voorlopig een p.m. raming.

V. Problematiek congestie elektriciteitsnet Lelystad Airport Businesspark/Lelystad Airport

In het rapport 'Naar energieneutraliteit in luchthavengebied Lelystad' is in september 2020 geconcludeerd dat het onderstation in Lelystad (Zuiderveld) nagenoeg vol zit. Zonder ingrijpen kan dit een serieus knelpunt gaan vormen voor de ontwikkeling van Lelystad Airport Businesspark (LAB), wanneer meerdere aanvragen voor aansluitingen gedaan worden. Nieuwe aansluitingen voor energielevering aan bedrijven is nog zeer beperkt mogelijk, teruglevering van duurzame energie aan het net al helemaal niet meer. Dat is een zeer onwenselijke situatie, gezien het feit dat de logistieke bedrijven die worden gerealiseerd op LAB over tientallen ha dakoppervlak beschikken. Ook op LA is er potentie om het parkeerterrein te overkappen met zonnepanelen. De omwonende agrariërs willen graag samenwerken in het gebied. Een nieuw onderstation is niet eerder dan 2025 gereed.

Om in de tussentijd toch nieuwe aansluitingen mogelijk te maken en zonne-projecten te kunnen realiseren, is een aantal (innovatieve) maatregelen nodig: in plaats van bedrijven die individueel een aansluiting aanvragen, kan één grote kabel naar het gebied gelegd worden, van waaruit de verschillende bedrijven worden aangesloten middels een schakelstation. Deze kabel wordt aangesloten op het onderstation. Hiermee ontstaat op Lelystad Airport (Businesspark) meer ruimte voor nieuwe aansluitingen en sturing hierop. En het is efficiënter qua materiaalkosten. OMALA is hierover al intensief in gesprek met Liander en Liander voert op dit moment een ondergrondstudie en een planologische studie uit en zal bij een positieve uitkomst hierin ook zelf investeren. Daarnaast dient een aantal maatregelen te worden genomen om optimaal de lokaal opgewekte energie lokaal ook te verbruiken (waaronder energieopslag en een energimanagementsysteem voor balanceren op gebiedsniveau). Het vergt innovatieve samenwerking met de netbeheerder en omgevingspartijen én extra investeringen om dit te realiseren. Er wordt een bijdrage van de provincie gevraagd voor de innovatieve elementen, die momenteel nog een onrendabele top kennen, zoals de batterij en een decentraal managementsysteem dat opwek, afname door gebouwen, elektrisch laden, energiehandel, etc. kan regelen. Wij stellen voor een PM post op te nemen voor 2022 en in de komende maanden de business case van het project verder uit te werken en overige financieringsmogelijkheden te onderzoeken. In de komende begroting wordt gekeken welke aanvullende financiering vanuit de provincie nodig is en in welke vorm.

Programma 5: Energie, duurzaamheid en milieu

5.1 Regionale energiestrategie

I. Energietransitie

De bestemmingsreserve duurzame energie zal t/m 2022 voldoende zijn om de huidige inzet te kunnen bekostigen. Vanaf 2023 zal er extra geld nodig zijn voor de energietransitie. De benodigde extra middelen zijn nog niet bekend, dus hanteren we hiervoor vooralsnog een p.m. raming.

II. Wind

De verwachting was dat de planontwikkelingen van alle windparken in 2022 zouden zijn afgerond. Omdat de planontwikkeling van windpark West is vertraagd en de saneringsopgave in verband met dubbeldraai termijnen voorlopig nog niet is afgerond is meer budget nodig voor het faciliteren van de planontwikkeling van windplan West; inhuren juridische kennis voor procedures en behoud en versterking draagvlak. Voorstel is om het windbudget tenminste tot en met 2023 op het huidige niveau (€ 0,25 mln.) te behouden. Voor de jaren daarna hanteren we een p.m. raming.

III. Energie Expertise Centrum

We willen het Energie Expertise Centrum ook in 2022 voortzetten. Hiervoor is een subsidie van € 500.000 aan de stichting DE-on nodig voor het verstrekken van expertise op het gebied van ontwikkeling van duurzame projecten voor bedrijven, groepen particulieren en gemeenten in de provincie Flevoland. Dit bedrag kan gedekt worden uit de bestemmingreserve duurzame energie. Voor de verlenging van de subsidieregeling na 2022 zal er geen dekking meer zijn vanuit de reserve duurzame energie mogelijk zijn. Om die reden nemen we voor 2023 een bedrag op van € 0,5 mln. en voor latere jaren een p.m. raming.

IV. Stimuleren zon op dak

De regeling van asbest naar duurzaam dak loopt tot eind 2021 en wordt in het voorjaar van 2021 geëvalueerd. Er zijn bij de uitvoering van de regeling diverse belemmeringen gesignaleerd om zon op daken te plaatsen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan constructieve problemen bij plaatsing van zonnepanelen op grote platte daken. Op basis van de evaluatie is de verwachting dat een vervolgregeling zon op dak zinvol is om deze belemmeringen weg te halen. De kosten hiervan zijn nog niet bekend, dus hanteren we hiervoor vooralsnog een p.m. raming.

5.3 Milieu: lucht, bodem en geluid

V. Duurzaam Gebruik Flevolandse Ondergrond

De financiering van het programma Duurzaam Gebruik Flevolandse Ondergrond staat onder druk. Deze financiële middelen van in totaal € 6 miljoen zijn geput uit de provinciale bodemreserve waar het Rijk in het kader van het Bodemconvenant in de periode tot en met 2020 met € 425.000 per jaar een belangrijke bijdrage aan leverde. Met het aflopen van het Bodemconvenant in 2020 houdt deze financiële bijdrage op. De bodemreserve is nu bijna volledig geprogrammeerd. Er heerst grote onduidelijkheid over de financiering van de bodemtaken onder de Omgevingswet en de verdeling ervan door het Rijk over de verschillende overheden.

Duidelijk is dat de bodemsaneringsoperatie na 2021 nog doorloopt. Daarnaast blijven bodem- en grondwaterverontreinigingen aandacht vragen in het licht van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water voor grondwater. Te meer nu opkomende stoffen zoals GenX en PFAS, al dan niet via verontreiniging in de bodem, een bedreiging vormen voor het grondwater. Bodem en ondergrond spelen daarnaast een belangrijke rol in de energietransitie, denk aan geothermie of WKO. De bodemreserve is nu bijna volledig gereserveerd voor de gebiedsprocessen en pilots op het gebied van bodemdaling zoals beschreven in het coalitieakkoord. Er is echter voor zowel voor deze pilots en gebiedsontwikkeling als voor bodemsaneringen, bodemverontreinigingen en opkomende stoffen zoals GenX en PFAS budget nodig.

Voor de uitvoering van de brede bodemtaken is vanaf 2022 structureel € 350.000 per jaar nodig. Het voorstel is om voor de jaren 2022 en 2023 rekening te houden met dit bedrag en voor de jaren daarna een p.m. raming op te nemen. Indien blijkt dat het Rijk nog geld voor deze zelfde taken ter beschikking stelt, zullen deze hierop in mindering worden gebracht

VI. Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

In de ontwerpbegroting 2022 en de meerjarenraming 2023-2025 van de Omgevingsdienst OFGV wordt uitgegaan van een hogere provinciale bijdrage dan de provincie Flevoland heeft begroot. Dit is een gevolg van de herziening Kostenverdeelssystematiek (KVS), index voor loon- en prijsstijging, incidentele bijdragen voor de omgevingswet (2022) en een structurele verhoging van het bedrijfsvoering budget (ICT). Voor begrotingsjaar 2022 vraagt dit een aanvulling van € 290.000. Op grond van het bovenstaande dient het budget voor de OFGV te worden verhoogd met in totaal € 290.000 in 2022 en € 210.000 in de jaren daarna. Aangezien dit een structurele verplichting is naar derden loopt dit extra beslag ook door in 2024 en volgende jaren. Deze bedragen komen ten laste van de structurele begrotingsruimte in de genoemde jaren.

VII. (intensiveren) uitvoering Klimaatakkoord

Flevoland heeft al jaren een grote ambitie met betrekking tot de energietransitie. Met de ondertekening van het klimaatakkoord, verbreed het denken van energie zich naar klimaatdenken. De energietransitie blijft belangrijk, maar het gaat om veel meer onderwerpen zoals mobiliteit, gebouwde omgeving, industrie, natuur en landbouw.

De Raad voor openbaar Bestuur (RoB) heeft op verzoek van het kabinet een "zwaarwegend advies" uitgebracht over de uitvoeringskosten die extra zijn vanwege het klimaatakkoord, een zogenaamd artikel 2 onderzoek. De provincies hebben een breed takenpakket met duidelijke inzet rond alle vijf de pijlers van het Klimaatakkoord. Voor provincies worden de jaarlijkse extra kosten geraamd op circa € 37,5 miljoen van 2022 - 2030. De raad stelt daarnaast voor om in 2024 de totale uitvoeringslasten en de verdeling te evalueren en herijken. De Raad stelt dat het om nieuwe (beleids)taken gaat. Besluit over het advies RoB wordt gelaten aan het nieuw te vormen kabinet. Afhankelijk van het kabinetsbesluit en de beschikbaar komende rijksmiddelen wordt hiervoor thans een p.m. raming gehanteerd.

Programma 6: Mobiliteit

6.1 Openbaar Vervoer

I. Derving opbrengsten openbaar vervoer IJsselmond (Corona-effect)

Met vaststelling van de Najaarsnota 2020 is besloten om € 2,25 mln. in de Brede Bestemmingsreserve te oormerken, waarmee de gedurende de periode 2020 tot en met 2022 tegenvallende reizigersopbrengsten als gevolg van de Corona-pandemie in het OV (welke niet door het rijk worden gecompenseerd) worden gedekt. Op welke wijze dit bedrag wordt ingezet zal worden beschreven in een Transitieprogramma OV IJsselmond.

De impact van Corona in het OV zal langer merkbaar zijn dan 2022. Door de vervoerder van concessie IJsselmond zijn 4 scenario's opgesteld voor de terugkeer van de OV-reizigers. Op basis van de meest recente ontwikkelingen rondom Corona lijkt scenario 4 momenteel het meest reële scenario en scenario 2 het meest optimistische scenario.

Herstelniveau OV-gebruik in de concessie bij de verschillende scenario's

		2020-Q4	2021-Q1	2021-Q2	2021-Q3	2021-Q4	2022	2023	2024	2025
1	t.o.v. "normaal":	59,0%	69,3%	76,6%	80,5%	84,2%	91,3%	94,9%	98,5%	98,5%
2	t.o.v. "normaal":	59,0%	62,1%	69,4%	73,3%	77,0%	80,5%	84,1%	87,7%	91,3%
3	t.o.v. "normaal":	57,4%	54,4%	54,7%	65,1%	69,0%	72,6%	78,5%	82,2%	85,9%
4	t.o.v. "normaal":	57,4%	50,1%	50,3%	54,3%	61,8%	65,4%	69,2%	72,9%	76,6%

De na-ijleffecten van Corona op de reizigersopbrengsten zullen dus langer voortduren dan vorig jaar was voorzien. Als gevolg van de Beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) van het rijk is in 2020 nog geen aanspraak op de in de Brede Bestemmingsreserve geoomerkte middelen gedaan. Met het Rijk is een afspraak gemaakt over een BVOV 2021 onder de voorwaarde dat de vervoerders een nulresultaat

behalen in 2021. Dit betekent dat er in 2021 wel een aanspraak op de reserve wordt gedaan. Of er een BVOV 2022 komt en welke voorwaarden zullen gelden is nog niet bekend.

Het voorstel is om deze binnen de Brede Bestemmingsreserve geormerkte middelen langer beschikbaar te houden, namelijk tot en met 2023 omdat in december van dat jaar de concessie IJsselmond afloopt.

II. Derving opbrengsten openbaar vervoer Lelystad (Corona-effect)

Als gevolg van de Corona-pandemie is er momenteel sprake van sterk tegenvallende reizigersopbrengsten in de concessie Lelystad. De verwachting is dat het herstel van de reizigersaantallen en -opbrengsten nog enkele jaren zal duren. Doordat de concessie Lelystad verlengd wordt tot eind 2023 (het moment waarop Lelystad onderdeel gaat uitmaken van concessie IJssel-Vecht) en de provincie vanaf 4 september 2021 weer bevoegd gezag is voor het openbaar vervoer in Lelystad, kunnen de tegenvallende opbrengsten ook financiële consequenties hebben voor de provincie. Weliswaar is de vervoerder in deze concessie opbrengstverantwoordelijk, maar het valt niet uit te sluiten dat de provincie op grond van het in ontwikkeling zijnde landelijk afsprakenkader rondom Corona ook een deel van de opbrengstenderving zal moeten dragen.

Door de vervoerder van concessie IJsselmond zijn 4 scenario's opgesteld voor de terugkeer van de OV-reizigers (zie bij "Derving opbrengsten openbaar vervoer IJsselmond"). Op basis van de meest recente ontwikkelingen rondom Corona lijkt scenario 4 momenteel het meest reële scenario en scenario 2 het meest optimistische scenario. Wanneer we deze scenario's ook als uitgangspunt nemen voor de concessie Lelystad, dan bedraagt de opbrengstenderving in de periode van september 2021 tot en met december 2023 naar schatting € 0,5 tot € 1 mln. Wij hopen het daadwerkelijk benodigde bedrag te kunnen opvangen binnen het reeds aangebracht oormerk van € 2,25 mln. binnen de Brede Bestemmingsreserve voor opbrengstenderving OV als gevolg van de Corona-pandemie. Dit zal alleen lukken als de landelijke afspraken niet behelzen dat vervoerders minimaal een nulresultaat mogen behalen en de terugkomst van de reizigers(opbrengsten) wat voorspoediger verloopt dan in scenario 4 is voorzien.

6.3 Infrastructuur

III. Capaciteitsuitbreiding A27 (knooppunt Eemnes - Almere Haven)

Als gevolg van de ruimtelijke ontwikkeling van Flevoland neemt de verkeersdruk op de A27 toe. De capaciteit van de A27 tussen knooppunt Eemnes en de aansluiting Almere Haven is onvoldoende om de verwachte groei op te vangen. Rijk en regio hebben eind 2020 afgesproken een MIRT-verkenning naar de capaciteitsuitbreiding op deze weg te starten. Tevens heeft de regio de intentie uitgesproken financieel bij te willen dragen aan de oplossing van dit knelpunt. De kosten voor de capaciteitsuitbreiding van de A27 zijn geraamd op € 24 mln. (excl. BTW). Deze raming is opgesteld in het kader van het onderzoek naar de Quick Wins A27 en geaccordeerd door alle betrokken regionale en rijkspartijen. Het rijk heeft aangegeven 75% van deze kosten te willen dragen. De regio heeft aangegeven bereid te zijn de resterende 25% van de kosten te dragen, te weten € 6 mln. (excl. BTW). Daarnaast investeren de provincie Utrecht en de gemeente Eemnes in de opwaardering van de aansluiting Eemnes. Voor de provincie Flevoland zal het dan gaan om een bijdrage van € 3 a € 4 mln. De dekking van deze bijdrage zal in eerste instantie plaatsvinden ten laste van de bestemmingsreserve Mobiliteit. Zo nodig zal de bestemmingsreserve Mobiliteit aangevuld worden, wanneer daar middelen voor beschikbaar zijn.

IV. Instandhouding Infrastructuur vanwege klimaatopgave

Om ook in de toekomst onze infrastructuur in stand te houden voeren wij onderzoeken uit naar kostenniveau, vindt een klimaatstresstest uit en laten wij onderzoek doen naar wortel- en droogteschade aan onze wegen. Uiteindelijk moet dit leiden tot passende maatregelen om ook in de toekomst in te kunnen blijven spelen op de veranderende omstandigheden. De (financiële) impact hiervan is nog niet bekend echter is het zeer waarschijnlijk dat de klimaatontwikkelingen een grote impact heeft op onze (toekomstige) infrastructuur zowel bij de aanleg, vervanging als ook de instandhouding er van. Om die reden hanteren we hiervoor een p.m. raming vanaf 2022.

V. Versnellen van CO2 reductie binnen projecten en beheer & onderhoud infrastructuur

De grootste uitstoot van infrastructurele projecten zit in asfalt- en betonmengsels voor de aanleg en het onderhoud van fietsen en wegen. Vanuit de Nederlandse overheid is vastgesteld dat in 2030 er een CO2 reductie behaald moet zijn van 49% (t.o.v. de uitstoot in 1990). Om deze reductie ook daadwerkelijk te behalen is het mogelijk om nu al extra stappen te zetten door gebruik te maken van andere asfalt- en betonmengsels. Met het oog op de Europese doelstelling die zelfs uitgaat van 55% in plaats van 49% is het niet onlogisch om nu al extra stappen te zetten. Door gebruik te maken van asfalt- en betonmengsels die reeds beschikbaar zijn kan met een meerprijs van € 500.000 per jaar een reductie van ruim 55% worden behaald. Hier moet wel bij worden opgemerkt dat dit alleen mogelijk is als gebruik wordt gemaakt van asfalt- en beton mengsels die nog niet zijn opgenomen in het asfaltloket. De mengsels zouden dezelfde levensduur moeten behalen maar zijn nog niet op grote schaal toegepast en gecontroleerd waardoor de levensduur nog niet met 100% zekerheid kan worden vastgesteld.

Met het bestaande krediet duurzaamheid (€ 600.000) waar Infra gebruik van maakt worden al diverse initiatieven gefinancierd om stappen te zetten t.b.v. de klimaatdoelstellingen. Vanuit het huidige budget worden zowel pilots als ook initiatieven gefinancierd om bijvoorbeeld middels MKI de CO2 uitstoot in projecten te verlagen. Hiermee zijn we in staat om de uitstoot te beperken tot +/- 25%. Het huidige krediet is echter niet toereikend om een dergelijke versnelling inzake een CO2 reductie naar 49% te behalen. Wil je deze reductie behalen dan is een aanvullende bijdrage van € 500.000 per jaar nodig. Het voorstel is om voor de jaren 2022 en 2023 € 0,5 mln. per jaar extra beschikbaar te stellen voor versnelling van de CO2 reductie binnen projecten en beheer & onderhoud infrastructuur en voor de jaren daarna een p.m. raming hiervoor op te nemen.

VI. Cybersecurity bruggen en sluisen

Binnen de provincie Flevoland worden 13 bruggen en 11 sluisen op afstand bediend. In 2016 is begonnen met het programma Groot Onderhoud Bruggen en Sluisen (GOBS) omdat de installaties van de beweegbare bruggen en sluisen niet meer voldoen aan de eisen van deze tijd en toe zijn aan groot onderhoud. Het afgelopen jaar is ook gekeken naar de security van onze objecten. Reden hiervan is de nieuwe BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid, ministeriële regeling/AMvB) waar ook de bruggen en sluisen aan moeten voldoen. Op basis hiervan is er een beheersingskader cybersecurity opgesteld (2020). Het inrichten van passende maatregelen rondom cybersecurity is een zeer actueel vraagstuk en krijgt de nodige aandacht. Provincie Flevoland is één van de eerste provincies die hier ook concreet stappen voor heeft gezet door het opstellen van een beheersingskader. Om minimale invulling te geven aan cybersecurity zijn vanuit het beheersingskader extra maatregelen vereist. Om de extra maatregelen ook te implementeren is er een totaal budget van € 150.000 tot en met 2023 benodigd. Hiermee kan voldaan worden aan de intern aangegeven (wettelijke) kaders en is de provincie in staat om te voldoen aan de meest recente wettelijk gestelde kaders.

Programma 7: Vernieuwend bestuur

7.1 Bestuur

I. Openbaarheid en informatiehuishouding

Door de toeslagenaffaire staat openbaarheid en transparantie van overheden volop in de belangstelling. De nieuwe Wet Open Overheid (WOO) vergroot de transparantie van de overheid en versterkt het functioneren van de democratische rechtstaat. Inwerkingtreding is voorzien per 1 januari 2022. De WOO verplicht overheden informatie sneller (binnen 14 dagen) en actief openbaar te maken. Dat is fundamenteel anders dan de huidige Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB), die geënt is op passieve informatieopvraging op basis van een verzoek. De informatiehuishouding en ook de werkwijze zijn nog niet op ingericht op snelle, actieve publicatie van informatie. De WOO is erop gericht een omslag in het denken over overheidsinformatie te bewerkstelligen en heeft impact op iedereen binnen de organisatie. Processen en systemen moeten worden aangepast, informatie gereed gemaakt en medewerkers opgeleid en toegerust. De WOO raakt het hart van alle taakuitvoering. De

WOO geeft een brede kwaliteitsimpuls door informatie goed en betrouwbaar te bewaren en te publiceren.

De incidentele en structurele investeringen voor de provincie Flevoland voor de periode 2022 - 2026 zullen fors zijn. De inschattingen zijn volop gaande uitgaande van de meest recente wijzigingen in de wetgeving WOO. Het Rijk compenseert op basis van de Financiële-verhoudingswet. De onderhandelingen tussen de koepels en het ministerie BZK lopen. Op dit moment is de hoogte van de compensatie (incidenteel en structureel) niet bekend. De komende maanden zullen zowel de benodigde investeringen als de Rijkscompensatie helderder worden.

II. Bestuurlijke vernieuwing

Grote maatschappelijke opgaven vragen om een integrale aanpak waarbij verschillende overheden samenwerken en elkaar aanvullen; als één overheid en gericht op het zoeken naar draagvlak. In het manifest *Wij zijn Flevoland!* hebben we als Flevolandse overheden geformuleerd dat we gezamenlijk, inclusief het rijk, de grote opgaven en transacties in Flevoland willen aanpakken. Want samen maken we Flevoland. En dat geldt eveneens voor onze inwoners, voor wie wij verantwoordelijkheid dragen. Om goed te functioneren heeft de overheid bovendien het vertrouwen van haar burgers in de democratie nodig. De overheid staat voor een aantal transities waarbij we wederzijds vertrouwen en meedoen van de samenleving willen activeren.

Het college werkt daarom, samen met Provinciale Staten, de komende jaren langs drie lijnen om vernieuwing te bereiken:

1. Relatie/interactie Provincie met de inwoners van Flevoland; werken aan betrokkenheid en participatie.
2. Relatie/interactie Provincie met medeoverheden; (opgavegericht) samenwerken en nog meer als één overheid optreden.
3. Relatie/interactie PS-GS-ambtelijk apparaat; werkend leren.

Zoals in hoofdstuk II, onderdeel, 3.5 is aangegeven komt ons college met een agenda/uitvoeringsprogramma, waarin deze beweging nader wordt uitgewerkt, met inschatting van een totaalbedrag. De inschatting op dit moment is dat we hiervoor in de periode 2022-2023 zo'n € 200.000 per jaar nodig hebben; voor 2024 hanteren we een p.m. raming.

7.4 Bedrijfsvoering

III. Informatievoorziening

Binnen de informatievoorziening is de eerder ingezette trend om software steeds vaker 'as a service' afnemen, de laatste jaren steeds verder doorgezet. De software wordt dus vaker op basis van licenties en onderhoudscontracten als service bij een derde partij afgenomen. Dit houdt in dat de kapitaallasten voor dit deel van de informatievoorziening in de toekomst lager zullen zijn en de exploitatielasten hoger. Deze beweging wordt budgetneutraal doorgevoerd.

IV. Herinrichting bestuursvleugel

Enkele jaren geleden is een groot deel van het Provinciehuis opnieuw ingericht, om aan de standaarden van een moderne werkplek te kunnen blijven voldoen. Nu wordt nagedacht over een fase II van verbouwing van het Provinciehuis. Dit deel richt zich met name op de bestuursvleugel en de begane grond; zowel het publieke deel als de vleugel waar de Statengriffie gehuisvest is. Voordat begonnen kan worden aan een verbouwing van het publieke deel, moet worden bepaald welke rol het provinciehuis in de toekomst aan zal nemen, zowel in de gemeenschap, als werkgever en als overheid. Via ons Provinciehuis kunnen we immers letterlijk zichtbaar maken hoe we ons willen verhouden tot de samenleving: zijn we open en inclusief of plaatsen we ons meer beschouwend op afstand gezien onze taken en bevoegdheden. Deze rol zal dus mogelijk anders zijn dan voor de Corona-crisis. En afhankelijk van deze mogelijk gewijzigde rol zal dan de inrichting vormgegeven worden. Naast inrichting hangen bijvoorbeeld ook thema's als veiligheid samen met de (nog te kiezen) vorm. De kosten voor herinrichting zullen naar alle waarschijnlijkheid ook verschillen naar gelang welk type wordt gekozen. Een deel van de verbouwing zal kunnen worden bekostigd uit de voorziening Niet Jaarlijks Onderhoud, maar deze voorziening is niet voldoende groot om de volledige aanpassing uit te

kunnen dekken. Zodra inzichtelijk is welke vorm goed aansluit op en wenselijk is voor de situatie na Corona zal een passend voorstel aangeboden worden aan Provinciale Staten.

V. Meerjaren onderhoudsplannen Provinciale panden.

Conform vigerend beleid zijn de Meerjaren Onderhoudsplannen voor het provinciehuis, de vestigingen en het pand aan de Oostvaardersdijk geactualiseerd. De plannen leiden tot een bijstelling van de ramingen met betrekking tot de stortingen aan de voorzieningen niet-jaarlijks onderhoud. In totaal kan circa € 50.000 op jaarbasis worden bespaard. Dit voordeel komt ten gunste van de structurele begrotingsruimte.

De kapitaallasten vallen ook lager uit dan eerder geraamd, omdat het investeringsvolume lager is. Dit laatste zal bij de Programmabegroting 2022 worden verwerkt.

Totaaloverzicht

De in dit hoofdstuk beschreven ontwikkelingen hebben in een aantal gevallen financiële effecten. Hieronder is een totaaloverzicht opgenomen. Zoals gebruikelijk bevat de Perspectiefnota geen begrotingswijziging. Op basis van de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen zullen deze effecten in de op te stellen Programmabegroting 2022 worden opgenomen.

Programma 1: Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water					Incidenteel; t.i.v. BBR
bedragen x € 1.000; - = voordeel					
	2022	2023	2024	2025	
Lelystad Next Level	pm	pm	pm	pm	
Landschapsvisie			p.m	p.m	800
Waterprogramma	0	0	p.m	p.m	900
Mutatie begrotingsaldo	0	0	0	0	
Programma 2: Landbouw, visserij en natuur					Incidenteel; t.i.v. BBR
bedragen x € 1.000; - = voordeel					
	2022	2023	2024	2025	
Landbouw: Meerdere Smaken			p.m	p.m	
Bodem en landbouw			p.m	p.m	
Stikstof (procesgelden)			p.m		1.250
Mutatie begrotingsaldo	0	0	0	0	
Programma 3: Economie					Incidenteel; t.i.v. BBR
bedragen x € 1.000; - = voordeel					
	2022	2023	2024	2025	
Infrastructuur arbeidsmarkt			p.m	p.m	
Waterstofeconomie			p.m	p.m	300
MITC			p.m		
Biodiversiteit Lelystad Airport (Businesspark)			p.m	p.m	
Problematiek congestie elektriciteitsnet LA/LAB					p.m.
Mutatie begrotingsaldo	0	0	0	0	
Programma 5: Energie, duurzaamheid en milieu					Incidenteel; t.i.v. BBR
bedragen x € 1.000; - = voordeel					
	2022	2023	2024	2025	
Energietransitie		pm	pm	pm	
Wind			p.m	p.m	250
Energie Expertisecentrum Flevoland EEF	500		pm	pm	500
Zon op dak	pm	pm			
Duurzaam Gebruik Flevolandse Ondergrond			p.m	p.m	700
OFGV	290	210	210	210	
Uitvoering Klimaatakkoord	pm	pm	pm	pm	
Totaal	790	210	210	210	
<i>Reserves & Voorzieningen</i>					
Reserve Duurzame energie	-500				
Totaal	-500	0	0	0	
Mutatie begrotingsaldo	290	210	210	210	
Programma 6: Mobiliteit					Incidenteel; t.i.v. BBR
bedragen x € 1.000; - = voordeel					
	2022	2023	2024	2025	
Derving opbrengsten OV Lelystad (Corona-effect)					pm
Kwaliteitsimpuls Smart Mobility					
Capaciteitsuitbreiding A 27					pm
Instandhouding infrastructuur door klimaatproblemen	pm	pm	pm	pm	
Cybersecurity bruggen en sluizen	0	0	0		150
Versnellen van CO2 reductie projecten en beheer & onderhoud	0	0	pm	pm	1.000
Mutatie begrotingsaldo	0	0	0	0	
Programma 7: Vernieuwend bestuur					Incidenteel; t.i.v. BBR
bedragen x € 1.000; - = voordeel					
	2022	2023	2024	2025	
Wet Open Overheid (netto)	pm	pm	pm	pm	pm
Bestuurlijke vernieuwing	0	0	p.m		400
Herinrichten bestuursvleugel	pm	pm	pm	pm	
Meerjaren Onderhoudsplannen voor provinciaal vastgoed	-50	-50	-50	-50	
Mutatie begrotingsaldo	-50	-50	-50	-50	
Mutatie begrotingsaldo	240	160	160	160	6.250
	+ pm	+ pm	+ pm	+ pm	+ pm

bedragen x € 1.000